

Hallituksen esitys eduskunnalle liikuntalaiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi liikuntalaki, joka korvaisi nykyisen liikuntalain vuodelta 1998. Lakiin lisättäisiin säännökset lain soveltamisalasta ja tavoitteista sekä uudistettaisiin valtion vastuuta liikuntapolitiikasta, kunnan vastuuta ja yhteistyötä liikunnasta, alueellisen liikuntatoiminnan tehtäviä, valtion liikuntaneuvoston tehtäviä sekä liikuntaa edistävien järjestöjen valtionapukelpoisuutta ja valtionavustusten myöntämistä koskevia säännöksiä. Samalla muita säännöksiä saatettaisiin ajan tasalle.

Lain keskeisinä tavoitteina olisi edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikua ja harrastaa liikuntaa, väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä fyysistä toimintakykyä, lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, liikunnan kansalais- ja seuratoimintaa sekä huippu-urheilua samoin kuin liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita sekä eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä olisi vastata maan liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Kunnan tehtävänä olisi luoda edellytyksiä paikallistasolla kunnan asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huo-

mioon ottaen, tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoimintaa, rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä kehittämällä kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä. Kunnan tulee kuulla asukkaitaan liikuntaa koskevissa keskeisissä päätöksissä sekä osana terveyden ja hyvinvoinnin kehittämistä arvioida kunnan asukkaiden liikuntaaktiivisuutta. Muutoksella vahvistettaisiin liikunnan peruspalveluluonneta.

Valtion liikuntaneuvoston keskeisenä tehtävänä olisi ministeriön asiantuntijaelimenä käsitellä liikunnan kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita sekä erityisesti arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella. Tarkoituksena on, että valtion liikuntaneuvoston tehtävät painottuisivat enemmän arviointitehtävään.

Liikuntaa edistävien järjestöjen valtionavustuksen piiriin hyväksymisen ja valtionavustuksen saamisen perusteita uudistettaisiin. Valtionapukelpoiseksi voidaan hyväksyä sellainen rekisteröity yhdistys, jonka tarkoituksena on liikunnan edistäminen ja joka toimii ehdotetun lain tavoitteiden mukaisesti. Järjestön valtionapukelpoisuus voitaisiin tarvittaessa peruuttaa, jos se ei täytä säädettyjä valtionavustuksen saamisen edellytyksiä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö.....	4
Perustuslaki.....	4
Liikuntalaki ja -asetus.....	5
Muu lainsäädäntö.....	6
2.2 Käytäntö.....	7
Valtion keskushallinto.....	7
Liikunnan aluehallinto.....	8
Kuntien tehtävät.....	8
Liikuntajärjestöt.....	10
Liikuntapaikkarakentaminen.....	11
Liikunta Suomessa.....	11
Liikunta kansantaloudessa.....	13
2.3 Kansainvälinen yhteistyö ja sääntely eräissä maissa.....	13
Yhdistyneet kansakunnat.....	13
<i>Kansainvälinen dopingin vastainen yleissopimus</i>	14
<i>Lapsen oikeuksien yleissopimussopimus</i>	14
<i>Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehty yleissopimus</i>	14
Euroopan neuvosto.....	14
<i>Euroopan neuvoston katsomoväkivaltasopimus</i>	15
<i>Dopingin vastainen yleissopimus</i>	15
<i>Urheilukilpailujen manipuloinnista tehty yleissopimus</i>	15
Euroopan unioni.....	15
Pohjoismaat.....	16
2.4 Nykytilan arviointi.....	17
Liikunta-aktiivisuuden lisääminen.....	17
Liikunnan peruspalveluluonteen vahvistaminen.....	17
Valtion liikuntaneuvoston tehtävien uudistaminen.....	18
Liikuntajärjestöjen valtionavustukset.....	19
Liikuntapaikkarakentaminen.....	19
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	20
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	21
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	21
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	21
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	21
4.4 Sukupuolivaikutukset.....	21
4.5 Lapsivaikutukset.....	22
5 ASIAN VALMISTELU.....	22
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	22
Työryhmä.....	22
5.2 Lausunnot, kuulemiset ja muut tilaisuudet.....	23
Yleistä.....	23

Verkkokuuleminen otakantaa.fi -palvelussa	23
Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	24
Muu valmistelu	24
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	25
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	25
1 luku Yleiset säännökset	25
2 luku Valtionrahoitus	29
3 luku Erinäiset säännökset	32
4 luku Voimaantulo	32
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET	32
3 VOIMAANTULO	33
LAKIEHDOTUS	34
Liikuntalaki	34

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Liikuntalaki (1054/1998) tuli voimaan vuoden 1999 alusta, jolloin luotiin nykyinen liikunnan valtionavustusjärjestelmä ja nykyiset valtion asiantuntijaelimet. Laki on toiminut melko hyvin, eikä siihen ole tehty sen voimassaoloaikana olennaisia muutoksia. Viime vuosina liikunnan merkitys kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisessä on kuitenkin kasvanut. Samalla suomalaisten liikunta-aktiivisuudessa on tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka tulisi huomioida, jotta laki olisi nykyistä toimivampi. On myös syytä tarkastella, onko suomalaisen liikuntajärjestelmän rakenteessa uudistamistarvetta ja missä määrin uusin tutkimustieto liikunnan alalta edellyttää muutoksia.

Suomalaiset liikkuvat nykyisin terveyden ja hyvinvoinnin kannalta liian vähän. Päivittäinen fyysinen aktiivisuus on varsinkin arki liikunnan osalta liian vähäistä. Eri väestöryhmien toimintakyky on keskimäärin heikentynyt ja fyysinen kunto laskenut sekä terveyserot kasvaneet. Liiallinen istuminen on terveysriski. Väestön liian vähäisen liikunnan kustannusten on arvioitu olevan miljardi luokkaa.

Terveyttä edistävän liikunnan poikkiallonista yhteistyötä on lisätty 2000-luvulla erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla, mutta kaikkien hallinnonalojen toimia ei ole koordinoitu riittävästi yhteen liikunnan edistämistarkoituksessa. Pääministeri Kataisen hallituksen tulevaisuusselonteossa (2013) todetaan, että liikunnan edistäminen on integroitava osaksi yhteiskunnallista terveys- ja hyvinvointipolitiikkaa.

Liikunnan peruspalveluluonne ei ole kaikissa kunnissa riittävän vahva. Valtioneuvoston 11 päivänä joulukuuta 2008 tekemässä periaatepäätöksessä liikunnan edistämisen linjoista asetettiin tavoitteeksi, että liikunta sisältyy peruspalveluna kuntien hyvinvointipolitiikkaan. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa edellytetään liikunnan peruspalveluluonteen vahvistamista. Pääministeri

Alexander Stubbin hallitusohjelmassa todetaan, että Kataisen hallituksen ohjelma vaalikaudelle 2011—2015 ja sen tavoitteet ovat edelleen voimassa.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan kunnan on seurattava asukkaitensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluisa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Tehtävän mukaisesti kunnan tulee seurata kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta yhtenä merkittävänä terveyteen ja hyvinvointiin liittyvänä tekijänä.

Valtion liikuntaneuvoston tehtävä on nykyisen lain aikana kehittynyt enemmän valtiotason hallinnon toimenpiteiden arviointiin liikunnan alalla. Tätä kehitystä tulee jatkaa. Liikuntakulttuurin, väestön liikuntakäyttämisen muutos sekä liikunnan tietohallinnan kehittyminen edellyttävät myös muilta osin liikuntaneuvoston tehtävien ja rakenteen uudistamista.

Liikunnan ja urheilun kentässä tapahtuu jatkuvasti muutoksia. Lajit, jotka perinteisesti ovat olleet harrastetuimpia suomalaisia menestyslajeja, menettävät harrastajia ja uusia lajeja ilmaantuu nopeasti lajivalikoimaan. Osa uusista lajeista saavuttaa suosiota lasten ja nuorten keskuudessa, ja joistakin lajeista tulee aikuisväestön suosimia. Muutoksiin pitäisi pystyä reagoimaan myös ministeriön tasolla. Liikuntajärjestöjen toimialaselvityksen (Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:6) mukaan valtion heikon ohjauspolitiikan johdosta järjestöjen toiminta ei kuitenkaan ole muotoutunut yhteiskunnallisten toiveiden mukaiseksi.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

Perustuslaki

Perustuslain 16 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen

mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) perustelujen mukaan julkisen vallan toimet, joilla edistetään yksilön mahdollisuuksia kehittää itseään, liittyvät paitsi opetukseen myös liikunnan ja muun ruumiinkulttuurin harjoittamiseen. Julkinen valta luo edellytyksiä yksilön mahdollisuudelle kehittää itseään muun muassa siten, että se ylläpitää ja tukee liikuntalaitoksia ja avustaa liikunnan harjoittamista. Lisäksi perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädetään julkisen vallan velvollisuudesta turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja velvollisuus edistää väestön terveyttä.

Liikuntalaki ja -asetus

Liikuntalaki (1054/1998) tuli voimaan vuoden 1999 alusta. Laissa säädetään valtion ja kuntien tehtävistä liikuntatoiminnan edistämiseksi, valtion liikuntaneuvostosta, valtionosuudesta kunnan liikuntatoimeen, alueellisen liikuntatoimen rahoituksesta sekä valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen valtionavustuksista, liikuntapaikkojen valtionavustuksista sekä muihin liikuntaa edistäviiin tarkoituksiin myönnettävistä valtionavustuksista ja niiden yleisistä perusteista.

Lain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kehitystä liikunnan avulla. Lisäksi tarkoituksena on liikunnan avulla edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävää kehitystä.

Lain 2 §:ssä säädetään liikuntaa koskevista valtion keskushallinnon, aluehallinnon ja kuntien tehtävistä sekä liikuntajärjestöjen vastuusta liikunnan järjestämisessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntatoimen yleisestä johdosta, kehittämisestä ja yhteensovittamisesta liikunnan yhteistyössä valtionhallinnossa. Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyt-

tä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät.

Lain 3 §:ssä säädetään alueellisesta liikuntatoimesta, jolla tarkoitetaan aluehallintovirastoa ja maakunnan liittojen asettamia alueellisia liikuntaneuvostoja.

Lain 4 §:n mukaan ministeriön asiantuntijaelimenä lain mukaisissa tehtävissä on valtion liikuntaneuvosto, jonka valtioneuvosto asettaa eduskunnan toimikaudeksi. Liikuntaneuvoston ja sen jaostojen tehtävänä on seurata liikunnan kehitystä, tehdä esityksiä ja aloitteita liikunnan kehittämiseksi, tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja toimialansa liikuntamäärärahojen käytöstä sekä arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutusta liikunnan alueella.

Neuvostossa on kolme lakisääteistä jaostoa, jotka ovat liikuntapolitiikan jaosto, liikuntatieteen jaosto sekä erityisryhmien liikunnan jaosto. Neuvostolla voi olla myös muita jaostoja. Viimeisten toimikausien aikana on asetettu rakentamisjaosto ja toimikaudella 2007—2011 arvioinnin ohjausryhmä. Valtioneuvosto määrää lakisääteisten jaostojen puheenjohtajat liikuntaneuvoston jäsenistä. Muut jäsenet, joita voi olla enintään kahdeksan, kutsuu ministeriö. Jaostot valmistelevat liikuntaneuvoston käsittelyyn tulevia asioita.

Lain 5—10 §:ssä säädetään valtionosuudesta kunnan liikuntatoimeen, alueellisen liikuntatoimen rahoituksesta, valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen valtionavustuksista, liikuntapaikkojen valtionavustuksista, valtionavustuksista muihin liikuntaa edistäviiin tarkoituksiin ja valtionapuviranomaisesta.

Lain 5 §:ssä tarkoitettu valtionosuus kunnan liikuntatoimen käyttökustannuksiin tulee käyttää lain 2 §:n 3 momentin mukaisiin tarkoituksiin. Lain 6 §:n mukaan ministeriö myöntää vuosittain alueellisen liikuntatoimen toimintamäärärahat aluehallintovirastoille. Lain 8 §:n mukaan liikuntapaikkojen valtionavustuksilla edistetään erityisesti laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettuja liikuntapaikkoja ja avustusta myönnetään ensisijaisesti kunnalle tai kuntayhtymälle sekä niiden määräämisvallassa olevalle yhteisölle.

Lain 9 §:n mukaan liikuntajärjestön valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon se, miten järjestö toimii lain tarkoituksen toteuttamiseksi. Lisäksi avustusta myönnettäessä otetaan huomioon järjestön toiminnan laatu ja laajuus sekä toiminnan yhteiskunnallinen merkitys.

Lain 11 §:ssä säädetään, että laissa tarkoitettua valtionosuudet ja -avustukset rahoitetaan ensisijaisesti veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista ja 12 §:ssä on viittaussäännös valtionavustuksiin muutoin sovellettavasta valtionavustuslaista (688/2001). Lakia sovelletaan ministeriön liikunnan edistämiseen tarkoitettuihin valtionavustuksiin yleislakina. Valtionavustuslaissa säädetään niistä perusteista ja menettelyistä, joita noudatetaan myönnettäessä valtionavustuksia. Lisäksi laissa on säännöksiä valtionavustuslajeista, valtionavustuspäätöksestä sekä valtionavustuksen maksamisesta, käytöstä ja valvonnasta samoin kuin valtionavustuksen myöntämisessä muun kuin saajan toiminnan tai hankkeen avustamiseen.

Liikunta-asetuksella (1055/1998) säädetään tarkemmin muun muassa alueellisen liikuntatoimen tehtävistä ja alueellisten liikuntaneuvostojen asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä, valtion liikuntaneuvoston tehtävistä sekä asettamisesta, kokoonpanosta ja toimikaudesta sekä valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen edellytyksistä päästä valtionavustusta saavaksi järjestöksi.

Muu lainsäädäntö

Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 4 §:n (932/2013) mukaan aluehallintovirastot hoitavat niille erikseen säädettyjä tehtäviä liikuntatoimen toimialalla. Aluehallinnon liikuntatoimen tehtävät on siirretty elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista aluehallintovirastoihin 1 päivästä tammikuuta 2014.

Kuntalaissa (365/1995) säädetään kuntien itsehallinnosta ja tehtävistä. Lain 1 §:n 3 momentin mukaan kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävä kehitystä alueellaan. Terveystieteiden lain (1326/2010) 2 §:ssä säädetään, että lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön

terveyttä ja hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalista turvallisuutta.

Kuntalain 2 a §:n 1 momentin (626/2013) mukaan kunnan hoitaessa tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla sen on annettava tehtävä osakeyhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hoidettavaksi (yhtiöittämisvelvollisuus). Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan kunta ei hoida tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla ainakaan, jos kunta tuottaa lain perusteella omana toimintanaan palveluja kunnan asukkaille ja muille, joille kunnan on lain perusteella järjestettävä palveluja. Mainitun 2 momentin rajauksissa ei ole lueteltu kunnan yksittäisiä tehtäviä, vaan määritelty tehtävätyypit yleisesti. Luettelon lisäämistä ei ole kuntalain muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 32/2013 vp) perusteluissa pidetty johdonmukaisena, koska se voisi myös herättää kysymyksen siitä, onko mainituissa palveluissa tarkoitus tulkita ”kilpailutilannetta markkinoilla” toisin kuin muissa tehtävissä. Kuntien tehtävistä liikuntapalvelujen järjestämisen osalta säädetään liikuntalain 2 §:n 3 momentissa.

Kilpailulaissa (984/2011) säädetään terveen ja taloudellisen kilpailun turvaamisesta vahingollisilta rajoituksilta. Lakiin lisättiin vuonna 2013 säännökset kilpailun tasapuolisuudesta turvaamisesta julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välillä. Samalla lakiin lisätyllä 30 a §:llä laajennettiin Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivaltaa puuttua kilpailua vääristävään toimintaan julkisessa elinkeinotoiminnassa. Poikkeuksena tästä kilpailulain 30 b §:ssä säädetään, että 30 a §:ää ei sovelleta, jos menettely tai toiminnan rakenne seuraa välittömästi lainsäädännöstä taikka jos soveltaminen estäisi merkittävän kansalaisten hyvinvointiin, turvallisuuteen tai muuhun sellaiseen yleiseen etuun liittyvän tehtävän hoitamisen. Lain perusteluiden (HE 40/2013 vp) mukaan säännösten tavoitteena on kilpailun neutraalisuuden turvaaminen taloudellisessa toiminnassa. Tämä tarkoittaa sitä, että toiminta, joka ei ole luonteeltaan taloudellista jää lain soveltamisalan ulkopuolelle, (ks. Esimerkiksi KHO:2002:4). Edelleen perusteluissa todetaan, että markkinaehtoisien toiminnan tunnusmerkit eivät välttämättä täyty kuntien erityistoimialaan kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Erityistoimialaan kuuluvia teh-

täviä on muun muassa liikuntalaissa tarkoitettavat tehtävät.

Kuntalain 8 a §:ssä (1375/2007) säädetään peruspalveluohjelmamenettelystä, jolla tarkoitetaan peruspalveluohjelmaa sekä peruspalvelubudjettia. Peruspalveluohjelmamenettely on osa valtion ja kuntien neuvottelumenettelyä ja valtion talousarvion valmistelua. Peruspalveluohjelmassa arvioidaan kuntien toimintaympäristön ja palvelujen kysynnän muutokset, kuntatalouden kehitys ja kuntien tehtävien muutokset sekä tehdään ohjelma tulojen ja menojen tasapainottamisen edellyttämistä toimenpiteistä. Kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetun lain (169/2007) 11 §:ssä säädetään peruspalveluohjelmasta osana valtion ja kuntien välistä neuvottelumenettelyä.

Arpajaislain (1047/2001) 17 §:n 1 momentin mukaan raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipeliin tuotto käytetään urheilun ja liikuntakasvatukseen, tieteeseen, taiteeseen ja nuorisotyön edistämiseen. Tuoton jakamisesta näiden käyttötarkoitusten kesken säädetään raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipeliin tuoton käyttämisestä annetussa laissa (1054/2001). Liikuntalaissa tarkoitettuihin valtionavustuksiin käytetään urheiluun ja liikuntakasvatukseen tarkoitettuja veikkausvoittovaroja, jotka on otettu valtion talousarvioon. Arpajaislain 17 §:n 2 momentin ja raha-automaattivastuksista annetun lain (1056/2001) 1 §:n mukaan raha-automaattien, kasinopeliin ja pelikasinotoiminnan tuotto käytetään terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen.

Kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle käyttökustannuksiin ja perustamishankkeisiin myönnettävästä valtionavustuksesta sekä muusta rahoituksesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009). Lakia sovelletaan liikuntalaissa säädettyyn toimintaan.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (1704/2009) säädetään kunnan peruspalveluiksi katsottavien tehtävien valtionosuuksista. Liikuntalain mukaisia veikkausvoittovaroista maksettavilla valtionosuuksilla rahoitettavia liikuntalaissa tarkoitettuja tehtäviä ei ole säädetty mainitun lain mukaisiksi peruspalveluiksi.

Miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 §:n mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Lain 4 a §:n mukaan valtion toimielimissä sekä kunnallisissa että kuntien välisen yhteistyön toimielimissä tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakkin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

Yhdenvertaisuuslain (21/2004) 4 §:n mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan yhdenvertaisuuden edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Lain 6 §:ssä säädetään syrjinnän kiellosta.

2.2 Käytäntö

Valtion keskushallinto

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimii liikunnan keskushallinnon viranomaisena. Liikunta-asiat kuuluvat ministeriössä liikuntayksikölle. Liikuntapolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ovat liikuntaan ja urheiluun osallistuminen, koko väestön liikunnan edistäminen sekä liikunnan osaaminen ja tietopohja. Tätä kokonaisuutta ministeriö toteuttaa informaatio-ohjauksella, tulosohjauksella sekä rahoittamalla erilaista liikuntaa edistävää toimintaa.

Ministeriön asiantuntijaelimenä liikunnan alueella toimii valtion liikuntaneuvosto, jonka valtioneuvosto asettaa eduskunnan toimikautta vastaavaksi ajaksi kuultuaan keskeisiä liikunnan toimijoita. Neuvostossa on kolme lakisääteistä jaostoa.

Liikuntaneuvoston tehtävissä on painottunut määrärahalausuntojen antaminen. Merkittävimmät vuosittaiset lausunnot liikuntaneuvosto antaa liikuntajärjestöjen toiminta-avustuksista, järjestöjen valtionapukelpoisuudesta, liikuntapaikkojen perustamishankkeista sekä liikuntapaikkojen nelivuotisista rahoitussuunnitelmista. Lisäksi neuvosto lau-

suu liikuntakulttuurin ja urheilun ansioristien ja -mitalien jaosta. Neuvosto on lisäksi antanut lausunnon vuosittain valtion talousarvioon otettavista liikuntamäärärahoista sekä ministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmasta. Liikuntaneuvosto tekee myös aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja liikuntapolitiikkaa, liikuntatiedettä ja erityisliikuntaa koskevissa asioissa.

Liikuntatieteen jaosto antaa ministeriölle lausunnon liikuntatieteelliseen tutkimukseen, tiedonvälitykseen ja liikuntalääketieteelliseen toimintaan myönnettävistä avustuksista toimikauden alussa sovitun menettelyn mukaisesti. Jaosto on tuottanut toimikausittain strategia-asiakirjan liikuntatieteellisen tutkimuksen painotuksista.

Neuvostolle säädettiin 1998 arviointitehtävä, joka koskee koko valtionhallinnon toimienpitemien vaikuttavuutta liikunnan alueella. Arviointityötä vahvistettiin neuvoston toimikaudella 2007—2011 asettamalla arvioinnin ohjausryhmä ja tilaamalla arviointimalli ulkopuolisilta asiantuntijoilta. Arvioinnin koordinoinnista vastaa liikuntapolitiikan jaosto, joka aiemmin toimi valmistelevana elimenä liikuntaneuvostolle määrärahalausunnoissa.

Erityisryhmien liikunnan jaoston työssä keskeistä on ollut erityisliikunnan kouluttajataapaamisten ja erityisliikunnan neuvottelupäivien järjestäminen sekä kuntien erityisliikuntatoiminnan arviointi toimikausittain.

Liikuntaneuvostolla on ollut usean toimikauden ajan rakentamisjaosto. Rakentamisjaosto on nykyisin ennen kaikkea strateginen asiantuntijaryhmä, joka valmistelee liikuntaneuvostolle liikuntapaikkarakentamisen valtionohjausta linjaavan suunta-asiakirjan.

Toimikaudella 2011—2015 neuvosto on suunnannut toimintaansa muiden hallinnonalojen toimenpiteiden seuraamiseen ja antanut lausuntoja muun muassa perusopetuksen tuntijakuudistuksesta, liikennepoliittisesta selonteosta, lukio-, ammattikorkeakoulu- ja varhaiskasvatustalouksista sekä toteuttanut seurantakyselyn eri ministeriöille liikunnan edistämisestä.

Liikuntaneuvostolla on sihteeristö, jonka ministeriö on nimittänyt neuvoston toimikauden ajaksi.

Liikunnan aluehallinto

Vuonna 2010 toteutetun aluehallintouudistuksen yhteydessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksien hoidettaviksi annettiin kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimen tehtävät sekä oppilaitosrakentamiseen liittyvät tehtävät. Opetustoimen tehtävistä suurin osa annettiin uudistuksessa aluehallintovirastojen tehtäviksi. Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009, muutos 932/2013) muutoksella vuoden 2014 alusta valtion aluehallinnolle kuuluvien opetus- ja kulttuuritoimen tehtäviä koottiin uudelleen yhteen siirtämällä tehtävät aluehallintovirastoille.

Siirrettävät tehtävät muodostavat aluehallintovirastoissa aikaisemmin hoidettujen opetustoimen tehtävien kanssa tarkoituksenmukaisen toiminnallisen ja hallinnollisen kokonaisuuden. Liikunnan aluehallinto on 1 päivästä tammikuuta 2014 aluehallintovirastojen yhteydessä.

Liikunnan aluehallinto sovittaa yhteen valtion liikuntapolitiikkaa alueellaan erityisesti kuntien liikuntapolitiittisiin tavoitteisiin ja liikuntapalvelujen tarjontaan. Liikunnan aluehallinto edistää liikunnallista elämäntapaa, hyvinvointia, terveyttä, työ- ja toimintakykyä sekä osallisuutta. Liikunnan toimialalla ei ole keskusvirastoja, joten aluehallintovirastot toteuttavat opetus- ja kulttuuriministeriön poliittista ja strategista liikuntapolitiittista ohjausta alueilla. Aluehallinnolle delegoidaan päätöksentekovaltaa valtionavustusten määrärahojen mukana. Valtionapuviranomaisena toimiminen tarkoittaa myös ohjaus- ja neuvontapalvelua ja keskusteluyhteys kuntien ja liikunnan kansalaistoiminnasta vastaavien kanssa on toiminnassa keskeistä.

Aluehallintovirasto tekee säädettynä tehtävänä liikunnan peruspalvelujen arviointia.

Kuntien tehtävät

Kunnan keskeisimpiä tehtäviä on asukkaidensa hyvinvoinnin edistäminen ja sen edellyttämistä palveluista huolehtiminen käytettävissä olevilla voimavaroilla. Kunnalla on päävastuu esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon, opetuksen, kulttuurin ja vapaa-ajan peruspalvelujen saatavuudesta. Kunnan keskeinen tehtävä on aktivoida kuntalaiset liik-

kumaan ja edistämään hyvinvointiaan liikunnan avulla. Kunta toteuttaa tätä tehtävää järjestämällä erilaisia liikuntaolosuhteita ja -palveluja asukkailleen ja liikuntaa järjestävälle yhdistyksille. Liikuntaa ei ole säädetty kunnan varsinaiseksi peruspalveluksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa. Liikunnan on katsottu olevan kuntien lakisääteinen peruspalvelun luonteinen tehtävä.

Noin neljäsosa valtion liikuntamäärärahoista osoitetaan kuntien liikuntatoimintaan. Valtionosuus on keskimäärin kolme prosenttia kuntien liikuntaan osoittamista käyttömenoista ja sen merkitys vaihtelee erikokoisissa kunnissa. Pienten kuntien liikuntatoiminta on riippuvaisinta valtionosuuksista. Vaikka valtionosuuden määrä kuntien kokonaiskäyttömenoista on marginaalinen, luo se perustan kunnallisen liikuntatoiminnan olemassaololle sekä liikunnan peruspalveluluonteeseen tunnistamiselle. Liikunnan toimialan osuus kuntien käyttömenoista on noin 1,8 prosenttia. Liikuntatoiminta on kunnissa järjestetty eri tavoin kunnan koko ja muut seikat huomioon ottaen. Tilastotietoa kuntien liikuntatoimintaan saaman valtionosuuden jyvityksestä tai kuntien järjestämien liikuntapalvelujen laajuudesta ei ole kerätty.

Vuonna 2008 tehtiin kaksi valtioneuvoston periaatepäätöstä liikunnasta. Niiden tavoitteena oli, että liikunta sisältyy peruspalveluna kuntien hyvinvointipolitiikkaan. Tätä kehitystä on vahvistettu sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteisissä vuonna 2013 tehdyissä terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan linjauksissa, joissa todetaan liikunnan olevan kunnan asukkaan perusoikeus, ja sille pitää rakentaa vahvat perusteet kuntakohtaisiin hyvinvointi-, terveys- ja liikuntastrategioihin. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on, että liikunnan asema kunnissa vahvistuu osana asukkaiden hyvinvoinnin edistämisen kokonaisuutta. Kuntia kannustetaan nostamaan liikunnan edistäminen kunnan strategiseksi valinnaksi ja tukemaan liikunnasta vastaavan toimialan koordinaatiovastaava kunnan poikihallinnollisessa liikunnan edistämisessä.

Kunnissa on noin 32 000 liikuntapaikkaa, joista kuntien omistuksessa on noin 75 prosenttia. Liikuntapaikkojen hinnoittelu vaihte-

lee kunnasta toiseen, mutta usein liikuntapaikat tarjotaan käyttöön subventoiduin hinnoin. Kuntien omat ohjatun liikunnan palvelut täydentävät muuta paikallista liikuntatarjontaa. Kunnat turvaavat liikuntamahdollisuuksia sellaisille henkilöille ja väestöryhmille, jotka eivät kuulu järjestötoiminnan piiriin tai joille yhdistykset eivät kykene järjestämään toimintaa tai joita liikuntayritysten palvelut eivät tavoita. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi vammaiset, ikääntyneet ja maahanmuuttajat. Hinnoittelultaan kohtuullisia kuntien palveluja voivat käyttää myös vähävaraiset henkilöt ja lapsiperheet.

Liikunta on terveyttä ja hyvinvointia lisäävä ja edistävä tekijä. Erityisesti liikunnan terveystieteiden tutkimus korostaa kunnan kaikkien toimialojen merkitystä edellytysten luomisessa liikunnalle kaikille kuntalaisille. Väestön ikä- ja sukupuolirakenteen muutokset muuttavat palvelutarpeita ja vaikuttavat palveluiden organisoimiseen. Liikuntatoimi tekee kunnissa yhteistyötä sosiaali- ja terveys-toimen, opetustoimen, nuoriso- ja kulttuuritoimen sekä liikenne-, ympäristö- ja kaavoitustoimen kanssa luodessaan edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle. Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut kunnan toimialojen yhteistyön tueksi suositukset liikunnan edistämiseksi kunnissa (STM 2010:13).

Kunnan velvoitetta luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle voidaan toteuttaa myös palveluiden hankinnalla. Liikunta- ja urheiluseurojen, liikuntayritysten ja muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden panos voidaan ottaa huomioon järjestämisvelvoitteen täyttämiseksi.

Kuntalain 2 a §:ssä säädetty yhtiöittämisvelvollisuus edellyttää, että kunnan hoitaessa tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla sen on annettava tehtävä osakeyhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hoidettavaksi. Hallituksen esityksestä laiksi kuntalain muuttamisesta (HE 32/2013 vp) antamassa hallintovaliokunnan mietinnössä (HaVM 10/2013 vp) todetaan kunnan liikuntapalveluiden olevan luonteeltaan lakisääteisiä ja kunnan tehtäväalaa kuuluvia palveluja, mutta kunnilla on harkintavalta päättää, missä laajuudessa ja millä tavoin palveluja järjestetään. Valiokunta painottaa, että kunta ei hoida tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla ainakaan, jos

toiminnassa on kysymys liikuntatoimen lakisääteisestä tai lakiin perustuvasta vapaaehtoisesta tehtävästä, johon ei liity liiketoiminnallisia piirteitä.

Kilpailuvirasto, opetus- ja kulttuuriministeriö, Kuntaliitto ry ja Suomen Yrittäjät ry ovat antaneet vuonna 2005 yhteisen suosituksen (KiVi 981/71/2005) elinkeinonharjoittamista edistävistä käytännöistä liikuntapalveluiden järjestämisessä. Suosituksen mukaan kunnan tulee määrittellä mahdollisimman selkeästi liikuntalaissa tarkoitettut palvelut ja saattaa nämä alan toimijoiden tietoon. Keskeistä on, että yksityiset yritykset ja yhdistykset pystyvät ennakoimaan, mitä liikuntapalveluja kunta tulee vastaisuudessa tarjoamaan. Kuntien tulisi myös liikuntapalvelutarjontaansa kehittäessään ottaa huomioon alueensa elinkeinotoiminnan ja sen tulevaisuudensuunnitelmat. Lakisääteisten tehtävien selkeällä määrittelyllä kunta voi estää epäselvän kilpailutilanteen syntyminen kunnallisten liikuntapalvelujen ja yksityisten palveluntarjoajien välillä.

Liikuntajärjestöt

Liikuntajärjestöihin kuuluu Suomessa noin 1,1 miljoonaa jäsentä. Urheiluseuratoimintaan osallistuu noin puolet lapsista ja nuorista eli noin 500 000. Vaikka urheiluseurat liikuttavat erityisesti lapsia ja nuoria, samanaikaisesti nuorten omatoiminen liikkuminen on myös lisääntynyt, erityisesti niin sanottujen trendilajien parissa (skeittaus, skuuttaus, parkour).

Liikunta- ja urheiluseurojen määrä on 2000-luvulla jonkin verran kasvanut. Kunnallisten avustusjärjestelmien piirissä on noin 6 000—7 000 seuraa. Yhdistysrekisterin tietojen mukaan maassa on kaikkiaan noin 20 000 liikuntatoimintaan liittyvää yhdistystä. Yhdistysautonomian periaatteen mukaisesti liikuntajärjestöt päättävät itsenäisesti sääntöjensä puitteissa hallinnostaan ja toiminnastaan sekä niissä noudatettavista käytännöistä.

Vapaaehtoistyön määrä 2000-luvulla on pysynyt suurin piirtein ennallaan. Suomalaisista 7—17 prosenttia tekee vapaaehtoistyötä urheilun ja liikunnan parissa. Helmikuussa 2014 julkaistun Eurobarometrin mukaan 13 prosenttia suomalaisista osallistuu urheilun ja

liikunnan vapaaehtoistyöhön. Edelliseen vuonna 2009 tehtyyn Eurobarometritutkimukseen verrattuna pudotusta on viisi prosenttiyksikköä.

Aikuisväestöstä seuratoiminnan piirissä liikkuu noin 15 prosenttia. Ikäihmisistä urheiluseuroista liikkuu vain muutama prosentti. Pojat ja miehet osallistuvat tyttöjä ja naisia useammin urheiluseuratoimintaan. Organisoituu liikuntaan osallistumisessa sukupuolten ero on kuitenkin viime vuosina kaventunut. Liikuntajärjestöt ja urheiluseurat vastaavat kilpa- ja huippu-urheilusta Suomessa. Osa niistä on laajentanut toimintaansa myös ilman kilpailutavoitteita tapahtuvaan terveyttä edistävään liikuntaan.

Lajien harrastamisessa sukupuolten välillä on selkeitä eroja ja osa lajeista on sukupuolituneita. Liikunnan päätöksenteossa ja johtotehtävissä miehet ovat enemmistönä. Valtakunnallisten liikuntajärjestöjen hallituksen jäsenistä hieman alle 30 prosenttia on naisia, ja puheenjohtajista hieman alle 15 prosenttia sekä toiminnanjohtajista noin neljännes. Kuntien johtavista liikunnan viranhaltijoista 31 prosenttia on naisia. Liikuntaa käsittelevien lautakuntien kokoonpanoissa naisia on 48 prosenttia. Naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain vaikutuksesta naisten määrä on lisääntynyt kuntien päätöksenteossa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää liikuntalain 7 §:n mukaisesti valtionavustuksia valtakunnallisille liikuntajärjestöille. Vuonna 2014 harkinnanvaraista valtionavustusta sai 120 järjestöä. Järjestöjen vuoden 2012 tilinpäätöstietojen mukaan valtionavustuksen kohteena olevan toiminnan hyväksyttävät menot olivat yhteensä noin 140 miljoonaa euroa, josta valtionavustus kattaa keskimäärin 30 prosenttia.

Vakiintuneen käytännön mukaan liikuntajärjestöt on ryhmitelty kahteen pääryhmään; valtakunnallisiin urheilun lajiliittoihin ja muihin valtakunnallisiin liikuntajärjestöihin. Viimeksi mainitut liikuntajärjestöt on edelleen ryhmitelty alaryhmiin, joita ovat erityisryhmien liikuntajärjestöt, koululais- ja opiskelijaliikuntajärjestöt, Suomen Työväen Urheiluliitto ry, Finlands Svenska Idrott FSI rf, Suomen Latu ry, Suomen Uimaopetus- ja hengenpelastusliitto ry, muut liikuntajärjestöt, urheilun palvelu- ja toimialajärjestöt sekä

liikunnan palvelujärjestöjen alueelliset yhteisöt. Urheilun palvelujärjestö on Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio VALO ry ja toimialajärjestöjä ovat Suomen Olympiakomitea ry, Suomen Paralympiakomitea ry sekä Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry.

Valtakunnallisten liikuntajärjestöjen valtionavustusten myöntämisen perusteena käytetään liikuntalain 7 §:n 1 momentin nojalla rakennettua tulosperusteista järjestelmää. Järjestöjen saavuttamia tuloksia seurataan yhteisillä mittareilla, joissa on otettu huomioon toiminnan määrä ja laatu sekä yhteiskunnallinen merkitys. Lisäksi on pyritty huomioimaan järjestöjen erilainen luonne, erilaiset toimintaedellytykset sekä avustamisen tarve. Lajiliitoille, koululais- ja opiskelijaliikuntajärjestöille, erityisliikuntajärjestöille sekä liikunnan palvelujärjestöjen alueellisille yhteisöille on luotu omat tulosperusteiset avustajärjestelmät. Palvelu- ja toimialajärjestöjen kanssa käydään säännölliset tuloskeskustelut.

Vuoden 2014 valtion talousarviossa osoitetaan liikunnan kansalaistoimintaan yhteensä 41,71 miljoonaa euroa, josta valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen toiminta-avustuksiin on tarkoitettu 36,71 miljoonaa euroa. Liikuntajärjestöjen lisäksi määrärahas- ta on tuettu paikallisen seuratoiminnan kehittämistä sekä huippu-urheiluyksikön toimintaa ja ohjelmia. Seuratukeen on vuonna 2014 varattu viiden miljoonan euron määräraha. Terveyttä edistävän liikunnan kehittämiseen on osoitettu 3,8 miljoonaa euroa, josta määrärahas- ta myös kansanterveysjärjestöt voivat saada erityisavustuksena hankekohtaisia valtionavustuksia.

Liikuntapaikkarakentaminen

Suomessa on noin 32 000 liikuntapaikkaa, jotka ovat pääosin (n. 75 %) kuntien omistamia ja hoitamia. Luonnossa tapahtuvan liikumisen kanssa ne tarjoavat väestön liikuntaharrastuksille kansainvälisestikin arvioiden hyvät edellytykset. Liikuntapaikkojen jälleenhankinta-arvo on arviolta 14,5 miljardia euroa.

Vuosina 1980—2013 valtio on tukenut noin 5 000 perustamishankkeen toteuttamista yhteensä noin 430 miljoonalla eurolla. Alue-

hallinto on myöntänyt vuodesta 1987 avustukset pieniin alle 700 000 euron liikuntapaikkojen rakentamishankkeisiin. Liikuntapaikkarakentamisen koko rahoituksesta valtionrahoituksen osuuden arvioidaan olevan noin viidennes. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja aluehallinnon ohella liikuntapaikkarakentamista ovat tukeneet työllisyysperusteisesti työministeriö ja lähinnä matkailun yrittäjänä kauppa- ja teollisuusministeriö/elinkeino- ja työministeriö. Opetus- ja kulttuuri- ministeriö on myöntänyt investointiavustusten lisäksi tukea myös liikuntapaikkarakentamista koskeviin tutkimuksiin ja selvityksiin, viime vuosina 800 000 euroa vuodessa.

Valtion avustamat liikuntapaikat luovat edellytyksiä valtion liikuntapolitiikalle asetettujen vaikuttavuustavoitteiden toteutumiselle. Liikuntalain nojalla myönnetty tuki on suunnattu pääosin laajoja käyttäjäryhmiä palvelevien sisäliikuntatilojen, kuten uimahallien, liikuntasalien ja -hallien, jäähallien, ulkokenttien ja lähiliikuntapaikkojen rakentamiseen ja peruskorjaamiseen.

Liikunta Suomessa

Liikunnan käsitettä on 2000-luvulla laajennettu kohti kokonaisvaltaista fyysistä aktiivisuutta. Huomiota kiinnitetään erityisesti terveytensä kannalta riittämättömästi liikkuviin. Fyysisen aktiivisuuden väheneminen on osa yhteiskunnallisten olosuhteiden suurta muutosta. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen ja väestön terveyttä edistävän liikunnan kehittäminen edellyttää useiden toimialojen yhteistyötä.

Terveyttä edistävän liikunnan poikkiallisen yhteistyön lisäämiseksi valtioneuvosto on 2000-luvulla tehnyt sekä sosiaali- ja terveysministeriön että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan liittyviä periaatepäätöksiä. Lisäksi muut ministeriöt edistävät toimialoillaan väestön liikuntaa.

Sosiaali- ja terveysministeriössä terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan kehittäminen kuuluu terveyden edistämisen kokonaisuuteen osana muihin elintapoihin vaikuttamista. Erityisesti korostetaan arkiliikunnan ja arjen fyysisen aktiivisuuden lisäämistä kaikissa ikä- ja väestöryhmissä. Liikenne- ja

viestintäministeriön tavoitteena on terveellisiin liikkumistapoihin kannustavan arkiympäristön kehittäminen sekä etenkin kävelyn ja pyöräilyn aseman parantaminen. Ympäristöministeriön tehtävänä on luonnon virkistyskäytön edistäminen. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa muun muassa työllisyydestä ja työhyvinvoinnin lisäämisestä sekä alueiden kehittämisestä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö julkaisivat lokakuussa 2013 yhteiset valtakunnalliset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Linjaukset ovat (1) arjen istumisen vähentäminen elämäntilanteissa, (2) liikunnan lisääminen elämäntilanteissa, (3) liikunnan nostaminen keskeiseksi osaksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä sairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta ja (4) liikunnan aseman vahvistaminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Linjausten toimeenpanoa koordinoi sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteinen terveyttä edistävän liikunnan ohjausryhmä. (Muutosta Liikkeellä! Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:10).

Liikunta on tärkeää yksilön kokonaisvaltaiselle fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille sekä terveelliselle ja turvallisuudelle kasvuun ja kehitykselle. Liikunnan avulla voidaan parantaa monia sairauksia ja sen rooli sairauksien ehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa on merkittävä.

Suomalaiset harrastavat liikuntaa aktiivisesti vapaa-ajallaan. Arkiliikunta kaikissa ikäryhmissä on vähäistä. Jo päivähoitossa lapset ovat paikallaan 60 prosenttia ajastaan ja aikuisväestö 80 prosenttia valvellaoloajastaan. Suositusten mukaisen fyysisen aktiivisuuden toteutumisessa on suuria väestö- ja ikäryhmäkohtaisia eroja. Kokonaisuudessaan lapsista ja nuorista liikkuu terveytensä kannalta riittävästi noin puolet. Sukupuolten välinen ero on merkittävä. Tytöt liikkuvat kaikissa ikäryhmissä poikia vähemmän. Eroja on liikunnan määrässä, useudessa ja intensiteetissä. Nuoruusiässä sukupuolten erot alkavat tasoittua ja aikuisena naiset ovat aktiivisempia kuin miehet. Ikääntyessä erot jälleen tasaantuvat.

Liikunta-aktiivisuus laskee huomattavasti 15 ikävuoteen tultaessa, jolloin pojista vain 15 prosenttia ja tytöistä yhdeksän prosenttia täyttää liikuntasuosituksen. Ammattiin opiskelevien liikunta- ja terveystottumukset ovat pääosin heikommät kuin samanikäisillä lukiopiskelijoilla. Korkeakouluopiskelijoista 24 prosenttia harrastaa kuntoliikuntaa riittävästi. Työikäisistä runsas kymmenesosa liikkuu terveysliikunnan suositusten mukaisesti ja eläkeikäisistä vain muutama prosentti. Maahanmuuttajien liikunta-aktiivisuus poikkeaa kantaväestöstä liikuntakertojen määrän osalta. Vain 15 prosenttia liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Päinvastoin kuin kantaväestön keskuudessa, maahanmuuttajataustaiset miehet liikkuvat enemmän kuin naiset.

Erityisryhmien liikunta tai soveltava liikunta on terveyttä tai toimintakykyä edistävää liikuntaa, joka on tarkoitettu henkilöille, joiden on vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan vamman, sairauden, muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteensa vuoksi. Yli miljoona suomalaista kuuluu liikunnan erityisryhmiin korkean iän, sairauden tai vamman vuoksi. Osa heistä käyttää yleisiä liikuntapalveluja, osa tarvitsee kohderyhmän tarpeet huomioivaa soveltavaa liikuntaa, jossa vaaditaan erityisosaamista. Nykyisin ohjatussa erityisliikunnassa on mukana noin 250 000 henkilöä. Erityisryhmille soveltuvaa liikuntaa järjestävät etenkin kunnat, erityisryhmien liikuntajärjestöt, sosiaali- ja terveydenhuollon laitokset sekä koulut. Myös lajiliitot ja urheiluseurat osallistuvat erityisliikunnan järjestämiseen tekemällä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Keskeinen tekijä erityisryhmien liikuntaa järjestettäessä on liikuntatilojen ja liikuntaympäristöjen esteettömyys. Erityisryhmien huippu-urheilu lasketaan mukaan erityisliikuntaan.

Sosioekonomiset erot ovat lisääntyneet myös liikunnassa. Liikuntaharrastamisen kustannukset urheiluseuroissa ovat kallistuneet huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja lasten ja nuorten liikuntaharrastukset vaihtelevat perheen sosioekonomisen aseman mukaan. Ammattiaseman mukaiset liikuntaerot ovat miehillä suuremmat kuin naisilla.

Maahanmuutto on merkittävä väestötekijä Suomessa, vaikka luvut kansainvälisessä vertailussa ovat varsin pieniä. Suuri osa maahanmuuttajista on lapsia ja nuoria. Kuten kantaväestön myös maahanmuuttajataustaisten keskuudessa liikunta on suosittu harrastus. Liikunnan positiiviset fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset tukevat kotoutumis- prosessia sekä ehkäisevät syrjäytymistä.

Liikuntaan liittyvät yleiset trendit, jotka osin eriarvoistavat ja polarisoivat liikkujia, ovat myös vähemmistöjen yhdenvertaisuusongelmia. Urheiluseuratoiminnassa, liikunta- paikoilla sekä koulu- ja opiskelijaliikunnassa ilmenee etniseen taustaan, seksuaaliseen suuntautumiseen ja uskontoon perustuvaa syrjintää.

Liikunta kansantaloudessa

Euroopan komission tilaaman tutkimuksen urheilun vaikutuksista talouskasvuun ja työllisyyteen EU:ssa (SportsEconAustrian johdaman konsortion loppuraportti, 2012) mukaan urheilun tuottama lisäarvo EU:ssa on 1,76 prosenttia. Urheilualan liittyvän työllisyyden osuus EU:ssa on 2,12 prosenttia. Jos kerrannaisvaikutukset otetaan huomioon, urheilun osuus kohoaa jopa 2,98 prosenttiin EU:n koko bruttoarvonlisäyksestä. Joka kuudeskymmenes EU:ssa tuotettu ja ansaittu euro liittyy urheiluun.

Suomessa ei ole erillistä niin sanottua satelliittitilinpitoa, jolla voitaisiin kerätä tilastotietoja nimenomaisesti liikunnan ja huippu-urheilun taloudellisista ja työllistävästä vaikutuksista. Tietoja voidaan kuitenkin kerätä muista tilastoista. Liikunnassa ja huippu-urheilun taloudellinen merkitys on vuositasolla noin 3 miljardia euroa. Kotitaloudet käyttävät liikuntaan noin 1,8 miljardia euroa. Kuntien liikuntatoimien yhteenlasketut käyttökustannukset ja investointimenot vuositasolla ovat noin 750 miljoonaa euroa, ja kuntien liikuntapalveluissa työskentelee noin 5 000 henkilöä.

Liikunta- ja urheilupalveluja tarjoavat myös urheiluseurat ja -järjestöt, jotka työllistivät vuonna 2011 noin 4 600 henkilöä. Suurin osa seuroista toimii kuitenkin vapaaehtoistyön varassa. Seurojen palkattoman va-

paaehtoistyön laskennallinen arvo on yli 1,1 miljardia euroa.

Liikunta-alan yrittäjyyden merkitys terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan kehittämässä ja tarjonnassa koko elämäkulturessa on kasvanut 2000-luvulla. Liikunta-ala on yksi yritystoiminnan kasvusektoreista ja nykyisin Suomessa on arvioitu olevan noin 5 000 erilaista alan yritystä. Liikunta-alan yrittäjien palvelut täydentävät julkisia sekä järjestöjen tarjoamia palveluja, ja liikunta-alan yrittäjillä on tärkeä rooli monipuolisten ja laadukkaiden palveluiden tarjoajana liikukuvassa yhteiskunnassa. Vuonna 2011 liikuntapalveluja tuottavat yritykset työllistivät noin 8 100 henkilöä.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman selvityksen mukaan (TEM raportteja 20/2014) liikunta-alalla on enemmän nuoria kasvuyrityksiä kuin muilla aloilla ja lamasta huolimatta ala on ollut jo useita vuosia voimakkaassa nousussa. Liikuntaliiketoiminnan, eli liiketoiminnan, jonka yritystoiminnan sisällöllinen lähtökohta on liikunta ja urheilu, toimialan koko on Suomessa vähintään 5,5 miljardia euroa.

Aikuiset liikkuvat enemmän omatoimisesti ja käyttävät yksityisiä liikuntapalveluja, ja naiset käyttävät miehiä enemmän yksityisten yritysten liikuntapalveluita.

Tietoa liikunnan ja terveyden välisistä yhteyksistä on tuotettu paljon, mutta liikkumattomuuden ja terveydenhuollon kustannusten yhteyttä kansantalouden merkitykseen on tarkasteltu hyvin vähän. Tieteellistä näyttöä liikunnan ja etenkin liikunnan edistämiseksi tehtyjen toimenpiteiden kustannusvaikutavuudesta puuttuu. Väestön liian vähäisen liikunnan kansantaloudellisen vaikutuksen on arvioitu olevan miljardiluokkaa.

2.3 Kansainvälinen yhteistyö ja sääntely eräissä maissa

Yhdistyneet kansakunnat

Suomi osallistuu liikunta-alan hallitusten väliseen yhteistyöhön Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestössä (Unesco). Terveyttä edistävän liikunnan osalta tärkeä yhteistyöfoorumi on YK:n alainen Maailman terveysjärjestö

(WHO) ja erityisesti sen puitteissa toimiva Euroopan terveysliikunnan verkosto (HEPA Europe).

Unescossa liikuntakasvatuskysymyksiä käsitellään epäsäännöllisin väliajoin järjestettävissä urheiluministerikokouksissa (MINEPS) sekä virkamieskomiteassa (CIGEPS).

Kansainvälinen dopingin vastainen yleissopimus

Suomi on ratifioinut kansainvälisen dopingin vastaisen yleissopimuksen (SopS 4/2007), jäljempänä UNESCO:n yleissopimus. Suomi on sitoutunut UNESCO:n yleissopimuksessa tukemaan Maailman Antidopingtoimisto WADAa ja siihen, että Suomessa noudatetaan WADAn hyväksymää Maailman antidopingsäännöstöä. Suomen antidopingsäännöstö perustuu Maailman antidopingsäännöstöön.

Lapsen oikeuksien yleissopimussopimus

Lapsen oikeuksien yleissopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita koskeva ihmisoikeussopimus, ellei lapsen soveltuvien lakien mukaan lapsi ole saavuttanut täysi-ikäisyyttä aiemmin. Suomi on ratifioinut sopimuksen 31 päivänä toukokuuta 1991 (SopS 60/1991).

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleisperiaatteet, jotka tulee ottaa huomioon kaikkien sopimuksen artiklojen tulkinnassa, ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus syrjimättömyyteen, lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla sekä lapsen oikeus elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti. Liikuntaa ja urheilua ei mainita nimenomaisesti lapsen oikeuksien sopimuksessa. Keskeisiä oikeuksia tältä osin ovat kuitenkin 31 artiklan mukainen oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, hänen kehitystasonsa mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin sekä 24 artiklan mukainen lapsen oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitetuista palveluista.

Lapsen oikeuksien komitea on julkaissut 31 artiklaa koskevan yleiskommentin

(GRC/C/GC/17) huhtikuussa 2013. Yleiskommentissa todetaan, että virkistystoimintaan kuuluu muun muassa urheilu, pelit ja retkeily. Komitea on painottanut, että toiminnan on oltava lapselle vapaaehtoista, jotta sitä voitaisiin pitää lapsen edun mukaisena virkistystoimintana.

Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehty yleissopimus

Suomi on allekirjoittanut 30.3.2007 vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen. Sopimuksen ratifiointi on kesken.

Yleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista.

Yleissopimuksen liikkumis- ja toimimises-teisten henkilöiden liikkumista ja liikunnan-harrastamista koskevan 30 artiklan 5 kohta koskee osallistumista kulttuurielämään, virkistys- ja vapaa-ajan toimintaan ja urheiluun. Sopimuspuolten edellytetään toteuttamaan asianmukaiset toimet, joilla muun muassa kannustetaan ja edistetään vammaisten henkilöiden mahdollisimman laajaa osallistumista kaikilla tasoilla, varmistetaan mahdollisuus järjestää vammaisille erityistä urheilutoimintaa sekä osallistua siihen, varmistetaan vammaisten henkilöiden pääsy urheilupaikkoihin, varmistetaan vammaisten lasten mahdollisuus osallistua yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa urheilutoimintaan sekä varmistetaan urheilupalvelujen saatavuus vammaisille henkilöille.

Euroopan neuvosto

Euroopan neuvoston perustehtävä, demokratiakehityksen ja ihmisoikeuksien edistäminen, on kansalaistoimintaan perustuvan liikunnan kannalta tärkeä toiminta-ala. Liikunta-alan yhteistyö perustuu Euroopan neuvoston kulttuuriyleissopimukseen (SopS 6/1970), Eurooppalaisen urheilun peruskirjaan sekä Urheilun eettiseen koodiin. Liikunta-alan yhteistyötä järjestössä on vuodesta

2007 tehty urheilun laajennetun osittaissopimus EPAS:n puitteissa, jonka jäsen Suomi on. Se on tarjonnut kanavan myös hallitusten ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyölle urheilun alalla. Lisäksi urheilun alalla on tehty katsomoväkivallan, dopingin ja urheilukilpailujen manipuloinnin vastaiset yleissopimukset.

Euroopan neuvoston katsomoväkivaltasopimus

Katsojien väkivaltaa ja sopimatonta käyttäytymistä urheilutilaisuuksissa koskeva eurooppalainen yleissopimus hyväksyttiin vuonna 1985. Suomi on ratifioinut sopimuksen vuonna 1987 (SopS 9/1987). Sopimus luettelee useita keinoja väkivallan ehkäisemiseksi: poliisin läsnäolo stadioneilla ja sinne vievillä reiteillä, eri joukkueiden kannattajien erottaminen, lipunmyynnin valvonta, aikaisemmin häiritsevästi käyttäytyneiden portti-kiellot, alkoholin myynnin kieltäminen, turvatarkastukset, selkeä vastuunjako ottelun järjestäjien ja poliisin välillä sekä katsomoiden turvallinen rakentaminen. Sopimusta valvoo kansainvälinen komitea, jossa ovat edustettuina eurooppalaisten ja koko maailman jalkapalloliittojen kattojärjestöt UEFA ja FIFA.

Dopingin vastainen yleissopimus

Dopingin vastaisen yleissopimus (SopS 23/1990), jäljempänä Euroopan neuvoston yleissopimus pyrkii edistämään reilua, tasa-arvoista ja puhdasta urheilua. Yleissopimus edellyttää, että Suomen valtio ja urheilujärjestöt järjestävät antidopingtoimintansa sopimusten edellyttämällä tavalla.

Urheilukilpailujen manipuloinnista tehty yleissopimus

Suomi on allekirjoittanut 18.9.2014 urheilukilpailujen manipuloinnista tehdyn yleissopimuksen. Sopimuksen ratifiointi on kesken.

Yleissopimuksen tarkoituksena on sopia urheilukilpailujen manipuloinnin vastaisista toimista urheilun integriteetin suojelemiseksi urheilun autonomia huomioon ottaen. Yleissopimuksen tavoitteena on urheilukilpailujen

manipuloinnin estäminen, tutkiminen ja seuraamusten varmistaminen kansallisissa ja rajat ylittävissä tapauksissa.

Euroopan unioni

EU:n toimivalta urheilun alalla perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 165 artiklaan, jonka mukaan unioni vaikuttaa Euroopan urheilun edistämiseen ottaen huomioon sen erityispiirteet, vapaaehtoisuuteen perustuvat rakenteet sekä yhteiskunnallisen ja kasvatuksellisen tehtävän.

EU:n toiminnalla pyritään kehittämään urheilun eurooppalaista ulottuvuutta edistämällä urheilukilpailujen rehellisyyttä ja avoimuutta sekä urheilusta vastaavien järjestöjen välistä yhteistyötä samoin kuin suojelemalla urheilijoiden, erityisesti kaikkein nuorimpien urheilijoiden, fyysistä ja henkistä koskemattomuutta. EU:n toimivaltaan ei kuulu jäsenvaltioiden lakien ja asetusten yhdenmukaistaminen urheilun alalla. Urheilun toimialan yhteistyön prioriteeteista sovitaan tarkemmin unionin neuvoston työsuunnitelmassa. Ensimmäisellä työsuunnitelmakaudella 2011–2014 ministerineuvosto on antanut kuudet päätelmät sekä suosituksen monialaisesta terveyttä edistävän liikunnan lisäämisestä.

EU:n alue- ja rakennepolitiikalla lisätään jäsenvaltioiden taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä vähennetään alueiden välisiä kehityseroja tukemalla heikommin kehittyneitä ja taantuvia alueita. Unionin rakennerahastoista tuettavaa alue- ja rakennepolitiikkaa toteutetaan rakennerahasto-ohjelmien kautta. Suomessa liikuntapaikkarakentaminen sekä valtakunnalliset ja alueelliset liikuntatoiminnot ovat saaneet rahoitusta unionin rakennerahasto-ohjelmista.

Vuonna 2014 käynnistyvä EU:n koulutus-, nuoriso- ja urheiluohjelma Erasmus+ mahdollistaa rahoituksen ohjelman mukaiseen toimintaan liikunnan alalla. Ohjelmassa painotetaan erityisesti ruohonjuuritason urheilua ja urheilutoimintojen tavoitteena ovat urheilun integriteettiin kohdistuvien rajat ylittävien uhkien, urheilun hyvän hallinnon ja urheilijoiden kaksoisurien edistäminen. Lisäksi tavoitteina on edistää vapaaehtoistyötä sekä sosiaalista osallisuutta, yhtäläisiä mahdolli-

suuksia ja tietoisuutta terveyttä edistävän liikunnan merkityksestä.

EU:n valtioneuvoston päätös koskevat puitteet määritellään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen artikloissa 107–109. Valtioneuvoston päätökset koskevat toimenpiteitä, joissa julkinen sektori myöntää yrityksille tukea tai muuta etua. Valtioneuvoston päätösten soveltaminen edellyttää, että kaikki artiklan 107 kohdan 1 mukaiset tukitoimenpiteiden tunnusmerkit täyttyvät. EU:n valtioneuvoston päätösten soveltuminen liikuntaan ja huippu-urheiluun myönnettävien avustusten osalta tulee harkittavaksi tapauskohtaisesti.

Pohjoismaat

Muissa Pohjoismaissa ei ole säädetty Suomen liikuntalakia vastaavaa liikuntalakia. Tanskassa on säädetty huippu-urheilutoiminnasta lailla vuodesta 1985 lähtien sekä dopingin vastaisista toimista. Ruotsissa lailla on määritelty valtakunnallisen Sveriges Riksidrottsförbund (RF) – järjestön julkishallinnollinen asema urheilun valtionavustusten hallinnoijana. Norjassa urheilua koskevaa lainsäädäntöä ei ole dopinglainsäädäntöä lukuun ottamatta. Muissa Pohjoismaissa ei myöskään ole perustettu valtion liikuntaneuvostoa vastaavia parlamentaarisia asiantuntijaelimiä. Säädöspohjan eroavaisuuksista huolimatta pohjoismainen liikunta- ja urheilukulttuuri perustuu yhteisiin arvoihin. Kaikissa Pohjoismaissa vapaaehtoistyö ja paikalliset urheiluseurat ovat liikunnan ja urheilun ydin. Yhteistyö niin paikallis-, alue- kuin valtakunnan tason järjestöjen välillä on aktiivista.

Ruotsissa liikunta ja urheilu nähdään vahvasti valtiosta itsenäisenä kansalaisjärjestötoimintana. Päävastuu liikunnan ja urheilun järjestämisestä on valtakunnallisella Sveriges Riksidrottsförbund (RF) -järjestöllä, jonka jäsenjärjestöjä lajiliitot ovat. Oikeudellisesti RF on valtiosta itsenäinen oikeushenkilö. Sen lisäksi Ruotsin olympiakomitealla (SOK) ja vammaisurheilulla (SHIF) on omat keskusorganisaationsa. Valtion budjetista ohjataan urheilun saama osuus suoraan RF:lle, jonka tehtävänä on jakaa avustukset edelleen liitoille ja muille toimijoille, Ruotsin Olympiakomitealle sekä valtakunnallisille urheiluluki-

oille urheilujärjestöjen avustamisesta annetun asetuksen (1999/1177) mukaisesti. Vuonna 2013 urheilun osuus valtion budjetista oli 1,7 miljardia kruunua eli noin 196 miljoonaa euroa.

Kunnilla ei ole velvollisuutta liikunnan järjestämiseen eivätkä ne myöskään saa valtiolta rahoitusta tähän tehtävään. Useat kunnat kuitenkin tarjoavat asukkaalleen liikuntapalveluja. Liikuntapaikkarakentamisesta vastaavat kunnat ja järjestöt. Alueilla ei ole toimivaltaa urheilussa. Kansallinen Antidopingtoimisto toimii urheiluliikkeen sisällä yhdistysmuotoisena toimijana.

Tanskassa valtion tehtävä liikunnassa ja urheilussa on toimialan lainsäädännön valmistelu ja hyväksyminen. Valtion ja kuntien tehtävät on määritetty lainsäädännössä. Tanskassa ei ole liikuntalakia vastaavaa yleislakia, mutta liikuntaa ja urheilua koskevia säännöksiä sisältyy useisiin erityislakeihin kuten huippu-urheilua, antidopingtoimintaa ja lastensuojelua koskeviin säädöksiin. Myös rahapelien tuotoista kansallisille urheilujärjestöille maksettavien avustusten jakautumisesta säädetään erityislaissa (696/2010).

Koulutusta koskevassa lainsäädännössä on säännökset kuntien myöntämien avustusten jakautumisesta paikallisille urheiluseuroille. Kunnilla on velvollisuus toiminta-avustusten myöntämiseen seuroille sekä liikuntapaikan tarjoamiseen urheiluseurojen käyttöön, jos sellainen on kuntaan rakennettu. Kunnilla ei kuitenkaan ole velvoitetta liikuntapaikkojen rakentamiseen. Liikuntapaikkarakentamisen kehittämiseksi ja tukemiseksi on perustettu itsenäinen julkisoikeudellinen säätiö, joka jakaa vuosittain noin 10 miljoonaa euroa liikuntapaikkarakentamiseen.

Tanskassa on kolme valtakunnallista urheilun kattojärjestöä. Paikallisia urheiluseuroja on noin 16 000 ja ne kuuluvat pääosin yhteen tai useampaan kattojärjestöön. Järjestöjen vastuut ja tehtävät on määritetty kulttuuriministeriön kanssa tehtävässä puitesopimuksessa.

Norjassa liikunta- ja urheilupolitiikan lähtökohdana on turvata jokaiselle mahdollisuus osallistua liikuntaan. Valtion tuesta liikunnalle ja urheilulle säädetään rahapeleistä annettussa laissa (103/1992). Lain mukaan rahapeleistä saatava tuotto käytetään ensisijaisesti

liikuntapaikkojen kehittämiseen, urheilun kattojärjestön Norges Idrettsforbundin toimintaan ja tehtäviin sekä muihin ministeriön tarpeellisiksi katsomiin tehtäviin ja tarkoituksiin. Vuonna 2014 urheilun osuus kansallisen rahapelimonopolin Norsk Tipping AS:n tuotosta on 56 %. Tarkemmasta tuotonjaosta päättää maan hallitus kulttuuriministeriön esityksestä.

Liikunta ei kuulu Norjassa kuntien lakisääteisiin tehtäviin. Kunnat kuitenkin tukevat paikallista liikunta- ja urheilutoimintaa sekä rakentavat ja ylläpitävät liikuntapaikkoja. Useat kunnat myöntävät myös avustuksia paikallisille urheiluseuroille. Urheiluseuroja Norjassa on arviolta 12 000.

2.4 Nykytilan arviointi

Liikunta-aktiivisuuden lisääminen

Suomalaiset harrastavat nykyisin melko aktiivisesti liikuntaa vapaa-ajallaan. Tämä ei kuitenkaan riitä turvaamaan terveyden kannalta riittävää päivittäistä fyysistä aktiivisuutta, koska arkiliikunta on liian vähäistä. Liiallinen istuminen on terveystyöriski. Työikäisten terveyttä liiallinen istuminen vaarantaa myös: Suomessa 46 prosenttia naisista ja 51 prosenttia miehistä istuu päivittäin vähintään 6 tuntia. Liikkumattomuuden hinta yhteiskunnalle on korkea. Vähäisestä fyysisestä aktiivisuudesta aiheutuu suoria kustannuksia terveydenhuollolle ja epäsuoria kustannuksia erityisesti työnantajille. Liikkumattomuuden aiheuttamien kustannusten ennustetaan kasvavan voimakkaasti lähitulevaisuudessa. Liikuntaa lisäämällä voidaan saavuttaa huomattavia säästöjä, kun yksinomaan liikkumattomuuden kustannukset esimerkiksi diabeteksen kokonaiskustannuksista arvioitiin Suomessa vuonna 2007 olleen yli 700 miljoonaa euroa. Tärkeässä roolissa on eri ikä- ja väestöryhmien kanssa työskentelevän terveydenhoito- ja sosiaalisektorin henkilöstön tietoisuus liikunnan merkityksestä välineenä kuntoutumiseen ja terveyden ylläpitoon.

Liikunnalla on keskeinen rooli työ- ja toimintakykyä uhkaavien tai heikentävien sairauksien ennaltaehkäisyssä ja hoidossa. Työntekijöiden liikunta-aktiivisuuden on todistettu olevan yhteydessä vähentyneisiin sai-

rauspoissaoloihin ja terveydenhuoltokuluihin, lisääntyneeseen tehokkuuteen ja pidempään työuriin.

Ihminen tarvitsee liikuntaa ja fyysistä kuormitusta pysyäksensä terveenä. Liikunnalla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia myös ihmisten aivoterveeyteen.

Tarve liikunnan poikkihallinnolliselle edistämiseksi on tunnustettu jo vuosikymmeniä ja sitä on määrätietoisesti pyritty edistämään. Liikunnasta ei ole tullut kaikilta osin keskeinen osa kuntien hyvinvointipolitiikkaa, vaikka myös myönteistä kehitystä on tapahtunut. Haasteita yhteistyön tekemiselle muodostavat henkilöstö- ja talousresurssien vähäisyys, sektoreiden väliset raja-aidat sekä eri toimijoiden liian sektorikohtaiset näkökulmat. Yksittäisten viranhaltijoiden innovatiivinen ote ja strateginen osaaminen saavat aikaan merkittäviä edistysaskeleita poikkihallinnollisen työn osalta. Poikkihallinnolliselle työlle on kasvava tarve tulevaisuudessa. Liikunnan harjoittamiseen ja liikunnan edellytyksiin suoraan tai välillisesti vaikuttava valmistelu, toimenpiteet ja päätöksenteko eivät tapahdu pelkästään opetus- ja kulttuuriministeriössä. Eri hallinnonalojen toimien yhteen sovittamista ja tiedonkulkua on tehostettava ja tässä työssä opetus- ja kulttuuriministeriöllä on keskeinen rooli.

Liikunnan toimintaympäristön muuttuessa ja eri toimialojen yhteistyön käydessä entistä ilmeisemmäksi myös liikuntakulttuurin käsitteistö muuttuu. Liikunnan käsitettä on 2000-luvulla laajennettu kohti kokonaisvaltaista fyysistä aktiivisuutta.

Liikunnan peruspalveluluonteen vahvistaminen

Peruspalvelukäsitettä on erityisesti sektori-kohtaisessa lainsäädännössä käytetty varsin vähän. Liikunnan määrittelemisen kunnalliseksi peruspalveluksi on tarpeen liikuntalaisa, koska liikunnan peruspalveluluonne ei kaikissa kunnissa ole riittävän tunnettu. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa edellytetään liikunnan peruspalveluluonteen vahvistamista. Alexander Stubbin hallitusohjelmassa todetaan, että Kataisen hallituksen ohjelma vaalikaudelle 2011–2015 ja sen tavoitteet ovat edelleen voimassa. Valtioneu-

voston 11 päivänä joulukuuta 2008 tehdyssä periaatepäätöksessä liikunnan edistämisen linjoista asetettiin kohdassa 6 tavoitteeksi, että liikunta sisältyy peruspalveluna kuntien hyvinvointipolitiikkaan. Liikunnan määrittely peruspalveluksi ei vaikuta, eikä ole tarkoitettu vaikuttamaan siihen, millä tavalla kunnat priorisoivat palveluja eri toimialojen kesken. Se ei vaikuta myöskään liikuntatoimen valtionosuuksiin tai kunnan ja valtion väliseen kustannusten jakoon.

Koko väestön liikunnallisen elämäntavan edistämistä ja liikunnan saavutettavuutta tuetaan etenkin kuntien liikuntatoimen valtionosuuksilla. Kunnat järjestävät liikuntapalveluja, luovat olosuhteita ja tukevat paikallista seura- ja kansalaistoimintaa. Hyviä tuloksia on saavutettu terveyttä edistävän liikunnan alalla myös kuntien ja seurojen yhteistyöllä. Valtionosuus on keskimäärin kolme prosenttia kuntien liikuntaan osoittamista käyttömenoina ja se vaihtelee merkittävästi erikokoisissa kunnissa. Pääsääntöisesti valtionosuiden prosentuaalinen osuus kuntien liikuntatoimen käyttökustannuksista kasvaa kuntakoon pienentyessä. Kuntaliitokset ovat vähentäneet valtionosuuksista riippuvaisimpien pienten kuntien määrää. Vaikka valtionosuiden määrä kuntien kokonaiskäyttömenoina on marginaalinen, se luo perustan kunnallisen liikuntatoiminnan olemassaololle sekä liikunnan peruspalveluluonteen tunnustamiselle. Kuntien liikuntaan osoitetun valtionosuuden kohdentaminen paikalliseen seuratoimintaan vahvistaisi paikallisia liikuntajärjestöjä. Kunnan tehtävänä on kuitenkin huolehtia laaja-alaisesti koko väestönsä liikuttamisesta elämänkulun eri vaiheissa huomioiden myös eri väestöryhmien omatoiminen liikkuminen. Paikallista seuratoimintaa voidaan edelleen avustaa valtion talousarvioon otettavasta määrärahadista.

Palvelujen tarjonnan järjestämisessä ja kuntakohtaisessa painottumisessa on kuntien välillä eroja. Terveydenhuoltolain 12 §:n mukaan kunnan on seurattava asukkaitensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Tehtävän mukaisesti kunnan tulee seurata kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta yhtenä

merkittävänä terveyteen ja hyvinvointiin liittyvänä tekijänä. Terveydenhuoltolain velvoite on osoitus poikkihallinnollisesta yhteistyöstä kuntatason eri toimialoille kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Valtion liikuntaneuvoston tehtävien uudistaminen

Valtion liikuntaneuvoston työ on nykyisen lainsäädännön aikana kehittynyt yhä enemmän valtionhallinnon toimenpiteiden arviointiin liikunnan alalla. Liikuntakulttuurin, väestön liikuntakäyttäytymisen muutos sekä liikunnan tietohallinnan kehittämisen tarpeet edellyttävät liikuntaneuvoston tehtävien ja rakenteen uudistamista. Arviointitieto ja analyysi liikuntaa edistävien toimenpiteiden vaikutuksista, vaikuttavuudesta ja tehokkuudesta on edelleen vähäistä ja tiedon kokonaishallinta puutteellista. Liikuntaneuvoston tehtäviä tulee suunnata enenevästi yhteensovittamaan muiden hallinnonalojen lainsäädäntöä ja linjauksia sekä niiden vaikutusten arviointia liikunnan edistämisen näkökulmasta, sillä liikunnan kannalta olennaisia päätöksiä tehdään muun muassa sosiaali- ja terveys-, opetus-, liikenne- ja nuorisotoimialoilla.

Erityisliikunnan integraatiokehitys on edelleen kesken. Liikkumis- ja toimintaesteisten liikunnan sekä laajemmin liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymysten näkökulmasta on tarve suunnata neuvoston työtä niin, että edellä tarkoitettut kysymykset integroituvat vahvemmin osaksi yleistä liikuntapoliittista keskustelua ja pohjautuvat vahvaan seuranta- ja arviointitietoon. Vuonna 2013 ministeriö teki sopimuksen Suomen Akatemian kanssa tutkimushankkeiden arvioinnista. Tiedejaoston toimenkuva on tältä osin muuttumassa ja kohdentuu tieteellisen arvioinnin sijaan hankkeiden sovellettavuuden arviointiin ja jatkohakemusten käsittelyyn. Liikuntatieteellisen tutkimuksen ja päätöksenteon välistä vuorovaikutusta ja liikuntatieteellisen tutkimuksen yleistä edistämistä yhteiskunnassa tulee vahvistaa.

Liikuntaneuvoston ja sen jaostojen asettaminen on koettu pääosin toimivaksi. Neuvoston sihteeristö on nimitetty toimikausittain,

mikä hankaloittaa neuvoston suunnitelmallista toimintaa ja strategista kehittämistä.

Liikuntajärjestöjen valtionavustukset

Liikunnan ja urheilun kentässä tapahtuu muutoksia. Lajit, jotka perinteisesti ovat olleet harrastetuimpia suomalaisia menestyslajeja, menettävät harrastajia ja uusia lajeja ilmaantuu nopeasti lajivalikoimaan. Osa uusista lajeista saavuttaa suosiota lasten ja nuorten keskuudessa, joistakin lajeista tulee aikuisväestön suosimia. Muutoksiin pitäisi pystyä reagoimaan myös ministeriön tasolla. Valtion liikuntahallinnon informaatio-ohjauksella on pyritty siihen, että valtakunnalliset liikuntajärjestöt ja urheiluseurat keskittäisivät toimintaansa harrasteliikuntaan sekä niihin, jotka liikkuvat terveytensä kannalta riittämättömästi. Liikuntajärjestöjen toimialaselvityksen (Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:6) mukaan valtion heikon ohjauspolitiikan johdosta järjestöjen toiminta ei kuitenkaan ole muotoutunut yhteiskunnallisten toimien mukaiseksi.

Liikuntajärjestöjen avustamisen tulospurustuksen arvioinnin toteuttaminen on osittain vaikeaa, kun arvioinnissa otetaan huomioon järjestöjen erilaisuus. Arvioinnin mittareiden ja pisteytysten antamaa tietoa on käytetty ensisijaisesti pohja-aineistona päätöksenteossa. Tulospurustuksen arviointijärjestelmä on käytännössä painottanut enemmän tulosten määrää kuin laatua. Tästä johtuen järjestelmä palkitsee enemmän toiminnan määrässä kuin laadussa tapahtuneita muutoksia. Toiminnan laadun ja yhteiskunnallisen merkityksen arvioinnin mittareita joudutaan jatkossa tarkentamaan.

Valtion toiminta-avustusta urheilujärjestöille myönnettiin ensimmäisen kerran vuonna 1924. Avustusten myöntämisperusteet ovat vuosien aikana vaihdelleet paljon. Avustettavien liikuntajärjestöjen määrän lisääntyminen ja järjestöjen erilaisuus vaikeuttaa yhtenäisten avustuskriteerien ja myöntämisperusteiden laatimista. Liikunnan aluejärjestöt ovat nykyisin asemaltaan rinnastettavissa valtakunnallisiin liikuntajärjestöihin. Muille alueellisille liikuntajärjestöille ei ole myönnetty valtionavustusta vuoden 1994 liikuntajärjestömuutosten jälkeen.

Nykyisen liikuntalain 7 §:n mukaisia valtionavustuskelpoisuuden perusteita on tarkistettava. Nykyiset säännökset eivät mahdollista avustettavien järjestöjen toiminnassa tapahtuvien muutosten riittävää huomiota ottamista. Nykyisessä laissa ei ole säännöstä sellaisen järjestön valtionapukelpoisuuden peruuttamisesta, joka ei enää täytä valtionapukelpoisuuden edellytyksiä. Liikuntalain perusteella avustuksen piiriin kuuluvien järjestöjen avustuskelpoisuuden määrittelyä tulee selkeyttää siten, että toiminta-avustusta myönnetään ainoastaan niille järjestöille, joiden tarkoitus on liikunnan edistäminen.

Voimassaolevan liikuntalain perusteella avustettavat liikuntajärjestöt on ryhmitelty valtakunnallisiin lajiliittoihin ja muihin valtakunnallisiin liikuntajärjestöihin sekä liikunnan alueellisiin järjestöihin. Järjestöjen toimintakulut vaihtelevat noin 7 800 eurosta noin 19 miljoonaan euroon. Toiminnassa mukana olevien tai kilpailuihin osallistuvien lukumäärä vaihtelee puolestaan muutamasta kymmenestä noin 145 000 lisenssinhaltijaan ja lähes 300 000 harrastajaan. Valtakunnallisuuden edellytyksenä on ollut toiminnan maakunnallinen kattavuus ja se, että järjestöllä on kattavasti jäsenyhdistyksiä ja niissä jäseniä sekä harrastajia. Valtakunnallisuuden edellytyksenä on myös ollut, että järjestöllä on vähintään 30 jäsenyhdistystä, joissa on vähintään 1000 jäsentä tai harrastajaa.

Liikuntajärjestöjen valtionapukelpoisuus tulee voida arvioida ja määrittää uudestaan. Tämä mahdollistaa liikuntakulttuurissa tapahtuvien muutosten joustavamman huomioon ottamisen ja mahdollistaa järjestöjen valtionapukelpoisuuden arvioinnin, jos toiminnassa tapahtuu muutoksia valtionapukelpoisuus-kriteerien osalta.

Liikuntapaikkarakentaminen

Liikkumisympäristöissä on tapahtunut muutos viime vuosikymmeninä. Nykyään liikuntaa harrastetaan usein varta vasten rakennetussa liikuntaympäristössä. Käytetyimpiä liikuntapaikkoja ovat kevyen liikenteen väylät, lähiulkoilureitit ja metsät. Rakennetuista liikuntapaikoista käytetään eniten uimahalleja sekä liikunta- ja kuntosalia. Eläkeikäiset liikkuvat eniten luontoympäristös-

sä. Valtion liikuntapaikkojen avustuspolitiikan tavoitteena on luoda edellytykset kansalaisten aktiiviselle ja säännölliselle liikunnalle. Liikuntapaikat rakennetaan voimassa olevan liikuntalain mukaan laajoja käyttäjäryhmiä palveleviksi, mielellään myös muunneltavuus huomioon ottaen. On tärkeää avustaa myös muiden liikuntamuotojen olosuhteita, kuten esimerkiksi nuorisokulttuurin liikuntamuotoja tai liikuntalajeja, jotka liikuttavat ihmisiä arjessa. Myös monet pienemmät, kansainvälistäkin huippu-urheilumenestystä saavuttaneet lajit ansaitsevat olosuhteiden kehittämisen ja sen tukemisen. Rakentamisen ohjauksen tavoitteena on edistää hyvän ja käyttäjien tarpeita palvelevan, terveellisen, turvallisen ja viihtyisän sekä sosiaalisesti toimivan ja esteettisesti tasapainoisen elinympäristön aikaansaamista. Lisäksi tavoitteena on edistää rakentamista, joka perustuu elinkaariominaisuuksiltaan kestäviin ja taloudellisiin, sosiaalisesti ja ekologisesti toimiviin sekä kulttuuriarvoja luoviin ja säilyttäviin ratkaisuihin.

Uimahallit, jää- ja liikuntahallit, ulkokenvät ja lähiliikuntapaikat ovat olennainen edellytys organisoidulle liikunnalle ja urheilulle. Rakennetun liikuntaympäristön lisäksi luonto jokamiehen oikeuksineen luo monipuoliset mahdollisuudet myös omaehtoiselle liikunnalle ja ulkoilulle. Ulkoilumahdollisuuksia on yleisesti ottaen kunnissa paljon. Suuresta osasta kuntia löytyy monipuolisesti liikuntaolosuhteita ja perusliikuntapaikkaverkosto on pääosin rakennettu. Haasteita liikuntaolosuhteiden kokonaisuudelle aiheuttavat kuntien heikko taloustilanne ja osin siitä seurauksena oleva mittava peruskorjausvelka ja liikuntapaikkojen heikentyvä ylläpito. Osassa kuntia liikuntaolosuhteiden rakentaminen, kunnossapito ja olosuhteiden strateginen kehittäminen on ymmärretty perustella osaksi kunnan hyvinvointipolitiikkaa, mikä on edesauttanut olosuhteiden resursointia.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi liikuntalaki, joka korvaisi nykyisen liikuntalain vuodelta 1998. Esityksellä lakiin lisättäisiin säännökset lain soveltamisalasta ja ta-

voitteista sekä uudistettaisiin valtion vastuuta liikuntapolitiikasta, kunnan vastuuta ja yhteistyötä liikunnasta, alueellisen liikuntatoiminnan tehtäviä, valtion liikuntaneuvoston tehtäviä sekä liikuntaa edistävien järjestöjen valtionapukelpoisuutta ja valtionavustusten myöntämistä koskevia säännöksiä. Samalla muita säännöksiä saatettaisiin ajan tasalle.

Lain soveltamisalaan lisättäisiin viittaus-säännös Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Lain keskeisinä tavoitteina olisi edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa, väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä fyysistä toimintakykyä, lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, liikunnan kansalais- ja seuratoimintaa sekä huippu-urheilua samoin kuin liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita sekä eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä olisi vastata maan liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Kunnan tehtävänä olisi luoda edellytyksiä paikallistasolla kunnan asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen, tukemalla kansalais- ja seuratoimintaa, rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä kehittämällä kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä. Kunnan tulee kuulla kunnan asukkaita liikuntaa koskevissa keskeisissä päätöksissä sekä osana terveyden ja hyvinvoinnin kehittämistä arvioida kunnan asukkaiden liikunta-aktiivisuutta. Muutoksella vahvistettaisiin liikunnan peruspalveluluonnetta.

Valtion liikuntaneuvoston keskeisenä tehtävänä olisi ministeriön asiantuntijaelimenä käsitellä liikunnan kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita sekä erityisesti arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella. Tarkoituksena on, että valtion liikuntaneuvoston tehtävät painottuisivat enemmän arviointitehtävään.

Liikuntaa edistävien järjestöjen valtionavustuksen piiriin hyväksymisen ja valtionavustuksen saamisen perusteita uudistettaisiin. Valtionapukelpoiseksi voidaan hyväk-

syä sellainen rekisteröity yhdistys, jonka tarkoituksena on liikunnan edistäminen ja joka toimii ehdotetun lain tavoitteiden mukaisesti. Järjestön valtionapukelpoisuus voitaisiin tarvittaessa peruuttaa, jos se ei täytä säädettyjä valtionavustuksen saamisen edellytyksiä. Tarkemmin perusteista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Lain tarkoituksena on uudistaa valtion vastuuta liikuntapolitiikasta, kunnan vastuuta ja yhteistyötä liikunnasta sekä alueellisen liikuntatoimen tehtäviä koskevia säännöksiä. Lain toimeenpano ei vaikuttaisi valtion liikuntabudjetin kokonaismäärään. Lain tarkoituksena ei ole lisätä uusia rahoitettavia tehtäviä kunnille, mutta tehtäviä on jäseneltyä ja täsmennetty, jolloin liikunnan peruspalveluunne vahvistuu. Kuntien mahdollisuus järjestää ja organisoida liikunta-asiat parhaaksi katsomallaan tavalla on tarkoitus säilyttää nykyisellään.

Lisäksi lain tarkoituksena on tarkistaa perusteita, joiden mukaan liikuntaa edistävät järjestöt otetaan valtionavustuksen piiriin ja joiden mukaan niille myönnetään valtionavustusta. Liikuntaa edistävien järjestöjen ja liikuntaneuvoston toimintaa rahoitetaan veikkausvoittovaroilla. Vuonna 2013 liikunnan määrärahojen osuus valtion talousarviossa olevista veikkausvoittovaroista oli 27,4 prosenttia. Vuonna 2014 harkinnanvaraista valtionavustusta sai 120 järjestöä. Lain voimaantulosäännöksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö arvioisi uudestaan liikuntaa edistävien järjestöjen valtionapukelpoisuuden. Harkinnanvaraista valtionavustusta saavien järjestöjen määrä tulee oletettavasti jonkin verran vähenemään arvioinnin perusteella, mikä mahdollistaa liikunnan kansalais-toimintaan osoitettujen varojen kohdentamisen uudelleen.

Lakiesitys voidaan toteuttaa kehyspäättökseen liikunnalle osoitettujen määrärahojen puitteissa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Liikuntalain uudistamisen tarkoituksena on parantaa valtion eri hallinnonalojen yhteistyötä sekä kunnan eri toimialojen yhteistyötä liikunnan edistämiseksi.

Valtion liikuntaneuvoston tehtävissä painottuisi valtionhallinnon toimenpiteiden arviointi liikunnan alueella. Esitys ei kuitenkaan vaikuttaisi liikuntaneuvoston sihteeristönä toimivan henkilöstön määrään eikä organisatoriseen asemaan. Muutoksella ei ole myöskään vaikutusta opetus- ja kulttuuriministeriön henkilöstön määrään.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Liikuntalain uudistamisen lähtökohtana on väestön fyysisen aktiivisuuden lisääminen. Tämä on kirjattu liikuntalain tavoitteeksi sen 2 §:ään.

Työikäisten kokonaisaktiivisuuden ja liikunnan lisääntyminen parantaa työhyvinvointia ja pidentää työuria. Fyysisen aktiivisuuden lisääminen on keino vakauttaa julkista taloutta ja työllisyyttä.

Liikuntaa edistävien järjestöjen toiminnalla on suuri merkitys liikunnalle. Valtionavustukset ovat useille järjestöille merkittävä rahoituslähde. Järjestöjen vuoden 2012 tilinpääöstietojen mukaan valtionavustuksen kohteena olevan toiminnan hyväksyttävät menot olivat yhteensä noin 140 miljoonaa euroa, josta valtionavustus kattaa keskimäärin 30 prosenttia. Liikuntalain uudistuksella pyritään turvaamaan valtionavustukset sellaisille järjestöille, joiden tarkoituksena on nimenomaisesti liikunnan edistäminen. Lisäksi uudistuksilla pyritään mahdollistamaan avustettavien järjestöjen toiminnassa tapahtuvien muutosten huomioon ottaminen.

4.4 Sukupuolivaikutukset

Esitys vahvistaisi naisten ja miesten sekä tyttöjen ja poikien tasa-arvoa liikunnassa ja huippu-urheilussa. Tasa-arvo on mainittu lain tavoitetta koskevassa 2 §:ssä lain soveltamista ohjaavana yleisenä periaatteena. Lisäksi tasa-arvo tulee lakiehdotuksen 10 §:n mukaan ottaa huomioon liikuntaa edistävien jär-

jestöjen valtionapukelpoisuutta harkittaessa sekä 11 §:n mukaan valtionavustuksen määrän harkintaperusteena. Valtionavustusten myöntäminen myös muille kuin laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamiseen vahvistaisi osaltaan sukupuolten välistä tasa-arvoa.

4.5 Lapsivaikutukset

Liikunta on yksi lasten ja nuorten suosituimmista harrastuksista Suomessa. Lain keskeisenä tavoitteena on edistää lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla sekä vähentää eriarvoisuutta liikunnassa.

Esityksessä on pyritty vahvistamaan lapsen oikeuksien yleissopimuksen 31 ja 24 artiklan mukaisia oikeuksia liikunnassa. Esityksen 1 §:ssä on viittaussäännös Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Kansainvälisillä velvoitteilla tarkoitetaan erityisesti kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia mukaan lukien YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus.. Lakiehdotuksen 10 ja 11 §:n mukaan lajiliittojen valtionapukelpoisuutta ja liikuntaa edistävien järjestöjen valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon se, miten järjestö toteuttaa kansainvälisiä velvoitteitaan. Liikunnan käsitteen määrittelemisen lakiehdotuksen 3 §:ssä kattaa liikunnan harrastamisen myös järjestäytymättömissä ja vapaaehtoisisissa toimintamuodoissa kuten erilaisissa kerhoissa. Lisäksi esityksen tavoitteena on huomioida paremmin uudet ja pienet lajiryhmät, vahvistaa osaltaan etenkin nuorten suosimien lajien mahdollisuutta päästä valtion rahoituksen piiriin.

Esityksen kunnan tehtäviä koskevan 5 §:n kuulemisvelvoite koskee yhtäläisesti kaikkia kuntalaisia ja siten myös lapsia ja nuoria.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Työryhmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 1.2.2013 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia hallituksen esityksen muotoon laadittu ehdotus liikuntalain ja siihen liittyvän lainsäädännön uudistamiseksi. Työryhmän tuli

työssään ottaa huomioon hallitusohjelmakirjaus, jonka mukaan uudistamisella edistetään koko liikuntajärjestelmän rakennemuutosta. Työryhmän tuli myös huomioida muut hallitusohjelman liikunnan toimialaa koskevat kirjaukset.

Lisäksi työryhmän tuli käydä työnsä aikana parhaaksi katsomallaan tavalla kattavaa vuoropuhelua liikuntalain uudistamiseen kohdistuvista odotuksista, tarpeista ja ratkaisumalleista eri sidosryhmien kanssa sekä seurata aiheeseen liittyviä tutkimustuloksia ja hyödyntää näitä työnsä tukena soveltuvin osin.

Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelman mukaan liikuntalain uudistamisella edistetään koko liikuntajärjestelmän rakennemuutosta. Hallitusohjelman toteuttamissuunnitelmaan on liikuntalakea koskevien tavoitteiden osalta kirjattu mm. seuraavaa:

- Liikuntajärjestöjen valtionavustusjärjestelmää kehitetään osana liikuntalain uudistamista.

- Liikuntalain uudistamisella vahvistetaan liikunnan asemaa peruspalveluna.

- Osana liikuntalain uudistamista selvitetään mahdollisuudet kohdentaa kuntien valtionosuuksia paikallisen seuratoiminnan edistämiseen.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin johtaja Harri Syväsalmi opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Työryhmän jäseniksi nimettiin oikeustieteen kandidaatti Erkki Norbäck sekä opetus- ja kulttuuriministeriöstä kulttuuriasianneuvos Päivi Aalto-Nevalainen, kulttuuriasianneuvos Satu Heikkinen, ylitarkastaja Hannu Tolonen, ylitarkastaja Sari Virta, ylitarkastaja Mauri Peltovuori, pääsihteeri Minna Paajanen ja erityisavustaja Jussi Saramo. Työryhmän jäseniksi määrättiin lisäksi ylitarkastaja Kirsti Laine ja ylitarkastaja Heidi Sulander opetus- ja kulttuuriministeriöstä, jotka määrättiin myös työryhmän sihtereiksi.

Työryhmän pysyviksi asiantuntijoiksi määrättiin ylijohtaja Riitta Kaivosoja opetus- ja kulttuuriministeriöstä, urheilualueuden professori Antti Aine Helsingin yliopistosta, johtaja Taru Koivisto sosiaali- ja terveysministeriöstä, yksikön päällikkö Ismo Myllyaho Pohjanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta (tammikuusta 2014 Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintovirasto), erityisasi-

antuntija Kari Sjöholm Suomen Kuntaliitosta, järjestölakimies Petri Heikkinen Valo ry:stä, valtion liikuntaneuvoston puheenjohtaja, kansanedustaja Leena Harkimo valtion liikuntaneuvostosta ja toimitusjohtaja Esko Ranto valtion liikuntaneuvostosta.

Työryhmän kokoonpanoa muutettiin joulukuussa 2013 siten, että työryhmän jäseneksi kulttuuriasianneuvos Päivi Aalto-Nevalaisen sijalle tämän virkavapaan ajaksi määrättiin kulttuuriasianneuvos Ulla Silventoinen ja työryhmän sihteeriksi ylitarkastaja Kirsti Laineen sijalle tämän virkavapaan ajaksi määrättiin ylitarkastaja Sari Virta. Lisäksi työryhmän pysyväksi asiantuntijaksi määrättiin urheilualueen professori Olli Norros Helsingin yliopistosta ja todettiin, että dosentti Antti Aine Turun yliopistosta jatkaa työryhmän pysyvänä asiantuntijana.

5.2 Lausunnot, kuulemiset ja muut tilaisuudet

Yleistä

Työryhmä kuuli työnsä aikana FT, LitL. Arto Tiihosta, kulttuuriasianneuvos Hannu Sulinia opetus- ja kulttuuriministeriöstä, nuorisiasiainneuvos Kimmo Aaltosta, toiminnanjohtaja Anne Taulua Soveltava Liikunta Soveli ry:stä, pääsihteerit Teemu Japissonia Valo ry:stä, yksikön johtaja Kaarlo Lainetta Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKESistä, tutkimuspäällikkö Arttu Juutia Kilpailu- ja kuluttajavirastosta, toiminnanjohtaja Riitta Hämäläinen-Bisteriä Suomen kunto- ja terveystieteiden yhdistys SKY ry:stä, pääsihteerit Pirjo Ruutua ADT ry:stä, laki- ja henkilöstöasiainjohtaja Pekka Ilmivaltaa Veikkauksesta ja asiantuntija Leena Paavolaista Olympiakomitean huippu-urheiluyksiköstä. Lisäksi työryhmä on saanut kirjalliset lausunnot Aivoliitto ry:ltä, Hengitysliitto ry:ltä ja Suomen Sydänliitto ry:ltä, Opiskelijoiden liikuntaliitto ry:ltä, Soveltava Liikunta Soveli ry:ltä, Suomen Työväen Urheiluliitto TUL ry:ltä, valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaostolta, Olympiakomitean huippu-urheiluyksiköltä, Liikuntatieteel-

linen Seura ry:ltä, työterveyslääkäri Esa Ruoholalta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitolta.

Kuulemisten lisäksi liikuntalain uudistamista on käsitelty useissa eri tilaisuuksissa. Työryhmän työn alkuvaiheessa järjestettiin Helsingin yliopistossa 11.4.2013 julkinen kuulemistilaisuus, jossa osallistujilla oli mahdollisuus esittää näkemyksiään voimassa olevasta liikuntalaista ja sen muutostarpeista. Lisäksi työryhmä järjesti keskustelutilaisuuden liikuntapolitiikan ja kulttuurin käsitteistä 16.4.2013. Liikuntalain uudistamista on käsitelty muun muassa myös ELY-päivillä Torniossa 22.—24.5.2013, liikuntatieteenpäivillä Helsingissä 12.—13.6.2013, valtion liikuntaneuvoston laajassa kokouksessa Kisakalliossa

20.8.2013, järjestöpäivillä Vierumäellä 23.—24.9. sekä urheilujuridiikan päivässä Helsingissä 23.10.2013. Liikuntalakia on käsitelty myös: Lounais-Suomen kuntien liikuntaseminaarissa 12.—13.9, Itä-Suomen liikuntaviranhaltijoiden tapaamisessa 30.—31.10. sekä Suurimmat kunnat 15+ -tapaamisessa 5.11.

Verkkokuuleminen otakantaa.fi -palvelussa

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti julkisen kyselyn otakantaa.fi -palvelussa 9.9.—28.10.2013. Kyselyyn saatiin noin 300 vastausta. Enemmistö piti liikuntalain uudistamista tarpeellisenä ja erityisesti liikunnan peruspalveluluonnetta pidettiin tarpeellisenä vahvistaa. Kyselyyn vastanneiden mukaan valtion roolina tulisi ensisijaisesti olla valtionosuuksien jakaminen kunnille, valtionavustuksien jakaminen liikuntapaikkarakentamiseen sekä järjestöille. Kunnan tärkeimmäksi tehtäväksi nähtiin vastata paikallisista olosuhteista kuntalaisten liikunnan mahdollistamiseksi, edistää fyysisen aktiivisuuden lisäämistä monipuolisesti erilaisilla toimintatavoilla sekä rakentaa erilaisia suorituspaikkoja. Väestön liikunnallisen elämäntilanteen vahvistaminen ja omaehtoisen liikunnan tukeminen nähtiin tärkeinä lain tasolla. Lain haluttiin myös kannustavan yhteistoimintaan yli sektori- ja lajirajojen, niin valtion ja kunnan kuin seura- ja järjestötasolla.

Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Luonnos hallituksen esitykseksi lähetettiin lausuntokierrokselle ja julkaistiin opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla 4 päivänä huhtikuuta 2014. Luonnoksesta saatiin lausunnot yhteensä 64 lausunnonantajalta. Annetuista lausunnoista on laadittu yhteenveto, joka on julkaistu opetus- ja kulttuuriministe-

riön verkkosivuilla. Hallituksen esityksen valmistelussa on pyritty huomioimaan lausunnoissa esitetyt kannanotot.

Muu valmistelu

Luonnosta hallituksen esitykseksi liikuntalaiksi on käsitelty kunnallistalouden- ja hallinnon neuvottelukunnassa 10.6.2014.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain soveltamisala. Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalasta. Pykälän *1 momentin* mukaan laissa säädettäisiin liikunnan ja huippu-urheilun edistämisestä sekä valtionhallinnon ja kunnan vastuusta ja yhteistyöstä, liikuntaa koskevista valtion hallintoelimitystä ja valtionrahoituksesta liikunnan toimialalla. Momentissa mainitaan sekä liikunta että huippu-urheilu, jotka kuvaavat fyysistä tekemistä ja joita käsitellään tarkemmin 3 §:ssä määritelmien yhteydessä. Valtion hallintoelimityllä tarkoitetaan valtion liikuntaneuvostoa ja aluehallintovirastojen yhteydessä olevia alueellisia liikuntaneuvostoja, jotka toimivat ensisijaisesti asiantuntijaeliminä. Valtionrahoituksella tarkoitetaan valtionosuuksia ja harkinnanvaraisia valtionavustuksia.

Pykälän *2 momentissa* olisi viittaussäännös Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Suomi on liittynyt useisiin erityisesti dopingin vastaiseen yhteistyöhön liittyviin urheilun toimialan kansainvälisiin sopimuksiin. Näiden sopimusten mukaiset velvoitteet tulisivat noudatettaviksi ehdotetun lain lisäksi. Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita on selostettu tarkemmin edellä kohdassa 2.3.

2 §. Lain tavoite. Pykälässä säädettäisiin lain tavoitteesta.

Pykälän *1 momentin* mukaan lain tavoitteena olisi edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa, väestön hyvinvointia, terveyttä ja fyysistä toimintakykyä, lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, liikunnan kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoimintaa, huippu-urheilua, liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita sekä eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa. Momentti vastaisi voimassa olevan lain 1 §:n 1 momenttia, jossa säädetään lain tarkoituksesta, kuitenkin niin että ehdotuksessa nykyisen lain tarkoitukset on

muutettu tavoitteiksi sekä saatettu ajan tasalle ja jäsennelly uudelleen.

Pykälän *2 momentin* mukaan lain tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina olisi tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys. Momentti vastaa sisällöltään osaksi voimassa olevan lain 1 §:n 2 momenttia.

3 §. Määritelmät. Pykälässä määriteltäisiin liikunta, huippu-urheilu ja terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikunta. Pykälän 1 kohdan mukaan liikunnalla tarkoitettaisiin kaikkea omatoimista ja järjestettyä liikunta- ja urheilutoimintaa lukuun ottamatta huippu-urheilua. Liikuntaa olisivat siten arkiliikunta, kuntoliikunta, harrasteliikunta sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikunta, josta on oma määritelmä 2 kohdassa. Arkiliikunnalla tarkoitetaan kaikkea arjessa tapahtuvaa liikumista, kuten työ-, koulu-, ostos- ja harrastusmatkoja. Arkiliikuntaa olisi myös oppilaitosten välitunneilla sekä työpaikkojen ja laitosten arjessa harjoitettava liikunta. Kuntoliikunnalla tarkoitetaan kaikkea sitä toimintaa, jolla ihmiset nostavat tai ylläpitävät kuntoa. Kuntoliikuntaan luetaan myös erilaiset liikuntatapahtumat, kuntokampanjat ja iso osa liikunnanohjauksesta ja liikuntaneuvonnasta samoin kuin kuntovalmennuksesta. Harrasteliikunnalla tarkoitetaan urheiluseurojen ja muiden järjestöjen sekä esimerkiksi nuorisotalojen tuottamaa lähinnä lasten ja nuorten liikuntaa ja urheilua, jossa tavoite ei ole kilpaurheilussa eikä lajiliittopohjaiseen kilpaurheiluun osallistumisessa. Ehdotettu liikunnan määritelmä on siten laaja. Liikuntaan luettaisiin myös sellainen kilpaurheilu, jota ei olisi pykälän 2 kohdan mukaan pidettävä huippu-urheiluna.

Pykälän 2 kohdan mukaan huippu-urheilulla tarkoitettaisiin kansallisesti merkittävää sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävää tavoitteellista urheilutoimintaa. Siten huippu-urheiluksi luettaisiin sellainen urheilutoiminta ja sellaiset lajit, joissa kilpailaan olympiakisoissa, maailmanmestaruuski-

soissa taikka vastaavissa suurkisoissa. Kansallisesti merkittävää urheilutoimintaa on Suomessa esimerkiksi pesäpallo.

Pykälän 3 kohdan mukaan terveyttä ja hyvinvointia edistävällä liikunnalla tarkoitettaisiin elämänkulun eri vaiheissa tapahtuvaa kaikkea fyysistä aktiivisuutta, jonka tavoitteena on terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen. Terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikunta olisi sellaista liikuntaa ja liikuntatoimintaa, jonka tavoitteena on saada liikunnan harrastajiksi myös ne ryhmät, joilla on terveydellisistä, mutta myös muista

syistä ongelmia harjoittaa liikuntaa terveytensä kannalta riittävästi. Terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa olisi myös toiminta, jolla kohennetaan vamman tai sairauden takia erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden toimintakykyä.

4 §. Valtion vastuu. Pykälässä säädettäisiin valtion vastuusta. Pykälän 1 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö vastaisi liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Säännös vastaa voimassa olevan lain 2 §:n 2 momenttia täsmentäen opetus- ja kulttuuriministeriön vastuuta johtaa ja kehittää liikuntapolitiikkaa. Kaikkien hallinnonalojen tulee osallistua liikunnan edistämiseen oman toimivaltansa rajoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön vastuu liikuntapolitiikan johdosta perustuu perustuslakiin, valtioneuvostosta annettuun lakiin (175/2003), valtioneuvoston ohjesääntöön (262/2003), opetus- ja kulttuuriministeriöstä annettuun valtioneuvoston asetukseen (310/2003) sekä opetus- ja kulttuuriministeriön työjärjestykseen (329/2010).

Perustuslain 68 §:n mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelusta ja hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Ministeriöiden toimialasta ja asioiden jaosta niiden kesken sekä valtioneuvoston muusta järjestysmuodosta säädetään lailla tai valtioneuvoston antamalla asetuksella. Valtioneuvostosta annetun lain 2 §:n 2 momentin (88/2012) mukaan ministeriöt toimivat tarpeen mukaan yhteistyössä asioiden valmistelussa. Yhteistyön jär-

jestämisestä vastaa se ministeriö, jonka toimialaan asia pääosaltaan kuuluu.

Valtioneuvoston ohjesäännössä annetaan yhteiset säännökset ministeriön toimialasta ja päätösvallasta. Ohjesäännön 18 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan liikunta kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan. Vastaavasti opetus- ja kulttuuriministeriöstä annetun asetuksen 1 §:ssä säädetään, että liikunta kuuluu ministeriön tehtäviin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston työjärjestyksen (OKM/7/011/2012) mukaan liikuntapolitiikan tavoitteena on edistää liikuntaa ja sen kautta väestön hyvinvointia, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa. Liikunnan yleiset edellytykset tarkoittavat työjärjestyksen mukaan liikuntointa, liikunnan kansalaistoimintaa, liikunnan yhteiskunnallista kehittämistä ja kansalliseen yhteistyöhön liittyviä asioita, liikuntatutkimusta, liikuntapaikka-asioita, liikunnan koulutuskeskuksia ja valtion liikuntaneuvostoa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että liikunnan aluehallinnon tehtävistä vastaavat aluehallintovirastot, jotka toimivat läheisessä yhteistyössä kuntien kanssa. Aluehallintovirastot toteuttavat valtion liikuntapolitiikkaa toimialueillaan. Tehtävistä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että valtion tulee tehtävää hoitaessaan olla tarpeen mukaan yhteistyössä kuntien, kansalaisjärjestöjen ja muiden liikunta-alan toimijoiden kanssa. Liikunta-alan toimijoiksi katsotaisiin muun muassa liikuntapalveluita tuottavat järjestöt, yritykset ja muut yhteisöt. Säännöksellä on tarkoitus vahvistaa perustuslain 21 §:ssä tarkoitettua hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvaa kuulemisperiaatetta. Toimivaltaisen valtion viranomaisen tulee harkita yhteistyön muoto ja toteutus käsiteltävänä olevan asian mukaisesti.

5 §. Kunnan vastuu. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan lain 2 §:n 3 momenttia. Kunnan päätehtävä olisi edelleen yleisten edellytysten luominen kunnan asukkaiden liikunnalle. Kuntien tehtäviä ei lisätä, mutta yleisten edellytysten kirjoitusmuotoa on jäsennelty ja täsmennetty, jolloin liikunnan peruspalveluluonne vahvistuu. Kunnat ovat eri-

kokoisia ja organisoineet liikuntatoimen monin eri tavoin. Liikuntaa edistetään parhaiten kunnan eri toimialojen yhteistyönä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan säädettäisiin liikuntapalvelujen sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan järjestäminen eri kohderyhmät huomioon ottaen. Liikuntapalveluja voidaan järjestää kunnan omana palveluna, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa yhteistyössä tai ostaa palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta. Lasten ja nuorten liikunnan edistämiseksi tärkeässä roolissa ovat liikunta- ja urheiluseurat. Lasten ja nuorten lisäksi kohderyhmiä ovat opiskelijat, työikäiset aikuiset, ikäihmiset, maahanmuuttajat ja soveltavan liikunnan ryhmät, kuten erilaiset vammaisryhmät. Kuntalaisten liikuntapalvelujen järjestämisessä on huomioitava myös sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevat henkilöt ja lapsiperheet.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin kansalaistoiminnan mukaan lukien seuratoiminnan tukemisesta. Voimassa olevaan säännökseen verrattuna on mainittu erikseen toimialan käyttämä vakiintunut käsite seuratoiminta. Kansalaistoiminnan tukeminen voi olla järjestöavustusten jakamista ja kunnallisten liikuntatilojen käyttövuorojen maksuttomuutta tai subventointia yhdistysten järjestämässä liikuntatoiminnassa.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan kunnan tehtävänä on luoda edellytyksiä liikunnalle rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja. Liikuntapaikkojen ylläpidolla tarkoitetaan niiden hoitamista ja kunnossapitoa. Kunnan tulee huolehtia väestön omatoimisen liikunnan olosuhteiden edistämisestä. Tehtävän toteuttamisessa kunta voi hyödyntää eri tavoin toteutettuja kumppanuusmalleja. Rakennettuja liikuntaolosuhteita tarvitaan erityisesti sisäliikuntalajeille, eri lajien tarpeisiin sekä ulkokentille ja ulkoilureiteille. Sisäliikuntapaikoista yleisin on koulujen yhteyteen rakennettu liikuntahalli, jota käytetään eri kohderyhmien tarpeisiin koulu- ja vapaa-ajalla. Kevyen liikenteen väylät ovat suosituin ja käytetyin liikuntapaikka, ja niiden avulla edistetään myös kuntalaisten arjessa tapahtuvaa liikuntaa. Kevyen liikenteen väylien rakentamisessa korostuu poikkihalinnollinen yhteistyö. Liikuntapaikkojen ra-

kentamisen valtionavustuksia käsitellään tarkemmin 12 §:n perustelujen yhteydessä.

Pykälän 2 momentissa ehdotettaisiin säädettäväksi, että edellä 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien toteuttamisen kunnassa tulee tapahtua eri toimialojen yhteistyönä sekä kehittämällä paikallista, kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä sekä huolehtimalla tarvittaessa muista paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivista toimintamuodoista.

Hallintokuntarajat ylittävä yhteistyö on keskeistä liikunnan edistämiseksi. Kunnan eri toimialojen poikkihalinnollinen yhteistyö mahdollistaa sen, että liikunnan asema vahvistuu osana kuntien hyvinvointi- ja terveyspolitiikkaa sekä strategista kehittämistä. Liikunnan huomioiminen osana kunnan yleistä strategista kehittämistä on vaikuttava keino edistää liikunta-aktiivisuutta laaja-alaisesti. Terveyttä ja hyvinvointia edistetään kunnassa tehokkaimmin eri toimialojen yhteistyönä. Liikunta-aktiivisuuden seurannasta säädettäisiin erikseen tämän pykälän 3 momentissa.

Paikallisella yhteistyöllä tarkoitetaan kunnan viranomaisten ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä. Paikallista yhteistyötä liikunnan edistämisen osalta kehitetään parhaiten, kun suunnittelussa ja toteuttamisessa ovat mukana eri sidosryhmät.

Pykälän viittaus alueelliseen yhteistyöhön vastaa osaksi voimassa olevaa säännöstä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi alueellisen yhteistyön lisäksi myös kuntien välisen yhteistyön kehittäminen. Muutoksen tarkoituksena on edistää liikuntaa osana terveyden ja hyvinvoinnin alueellisia yhteistoimintamalleja ja kuntien välistä yhteistyötä. Alueellisella yhteistyöllä tarkoitetaan muun muassa alueellisten järjestöjen ja muiden alueellisten toimielinten kanssa tehtävää yhteistyötä. Yhteistyötä voidaan tehdä palvelujen lisäksi myös liikuntapaikkarakentamisessa.

Pykälän 2 momentin viimeisen lauseen tarkoituksena on ottaa huomioon kuntien erilaisuus, paikalliset olosuhteet ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. Säännös mahdollistaa kunnille oman päätösvallan siitä, millaisella tasolla, millaisilla sisällöillä ja millä tavalla tuottaen kunta tarjoaa liikuntapalveluja asukkailleen.

Pykälän 3 momentissa ehdotettaisiin säädettäväksi kunnan velvollisuudesta kuulla

asukkaitaan liikuntaa koskevilla keskeisissä päätöksissä osana kuntalain 27 §:ssä säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista.

Momentin toisen virkkeen mukaan kunnan tulisi arvioida asukkaitensa liikuntaaktiivisuutta osana terveydenhuoltolain (1326/2010) 12 §:ssä tarkoitettua terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Terveydenhuoltolain 12 §:n mukaan kuntien tulee seurata asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Liikuntaaktiivisuuden seuranta sisältyy tähän kokonaisuuteen. Kuntien tulee terveydenhuoltolain mukaan myös valmistella hyvinvointikertomus hyvinvointipolitiikan suunnittelun, arvioinnin ja raportoinnin työvälineeksi. Tarkoituksena on, että hyvinvointikertomukseen sisällytetään myös liikuntaa koskevia tietoja.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että kunnan hoitaessa pykälän 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä kunta ei toimisi kilpailutilanteessa markkinoilla, ellei niitä toteuteta liiketoiminnallisilla tavoitteilla ja perusteilla. Säännöksen tarkoituksena on turvata yhtäältä liikuntapalvelujen luonne peruspalvelujen luonteisena palveluna ja toisaalta se, että palvelut olisivat yhdenvertaisesti kaikkien kuntalaisten saavutettavissa varallisuuden sitä estämättä.

Eduskunnan hallintovaliokunta on mietinnössään (HaVM 10/2013 vp) katsonut, että kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut ovat luonteeltaan lakisääteisiä ja kunnan tehtävälleen kuuluvia palveluja, mutta kunnilla on harkintavalta päättää, missä laajuudessa ja millä tavoin palveluja järjestetään. Valiokunta painottaa, että kunta ei hoida tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla ainaakaan, jos toiminnassa on kysymys liikunta-toimen lakisääteisestä tai lakiin perustuvasta vapaaehtoisesta tehtävästä, johon ei liity liiketoiminnallisia piirteitä. Silloin siis, kun kunnan liikuntapalveluita ei hinnoitella markkinaehtoisesti, vaan rahoitetaan esimerkiksi valtionosuuksin, tällaista toimintaa ei voida pitää kilpailutilanteessa markkinoilla harjoitetuksi toiminnaksi. Ratkaisevaa on harjoitetun toiminnan luonne, joka arvioidaan tapauskohtaisesti.

Ennakoitavuuden vuoksi tarkoituksenmukaista olisi, että kunta pyrkisi ensisijaisesti itse arvioimaan ne liikuntalain mukaiset palvelut, joita se ei toteuta liiketoiminnallisilla tavoitteilla ja perusteilla.

Kilpailun tasapuolisuuden turvaamisesta julkisen ja elinkeinotoiminnan välillä säädetään kilpailulaisissa. Kilpailulain 30 a §:n mukaan toimivaltainen viranomaisena tapauskohtaisessa arvioinnissa on Kilpailu- ja kuluttajavirasto.

Eduskunnan hallintovaliokunta on lain valmistelun yhteydessä todennut, että Kilpailu- ja kuluttajaviraston kilpailulakiin perustuva toimivalta kohdistuu vain taloudelliseen toimintaan ja käsitellyt sen sisältöä (HaVL 8/2013vp). Hallintovaliokunta katsoi, että käytännössä markkinaehtoisesta toiminnan tunnusmerkit eivät välttämättä täyty kuntien erityistoimialaan kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Valiokunnan käsityksen mukaan taloudellisen toiminnan käsite sulkee lain soveltamisalan ulkopuolelle monia kunnan erityistoimialaan kuuluvia tehtäviä. Toisaalta kunta saattaa järjestää erityistoimialaansa kuuluvia tehtäviä myös markkinaehtoisesti. Tällöin ne tulevat arvioitavaksi kilpailuneutraaliteetin näkökulmasta. Asiaa on käsitelty myös oikeuskäytännössä. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan KHO 2002:4 katsonut, ettei kilpailulakia tullut soveltaa tapaukseen, jossa kyse ei ollut taloudellisesta toiminnasta. Kyseisessä tapauksessa oli kysymys kunnan liikuntapaikkojen vuokrauksesta liikuntalain tavoitteiden saavuttamiseksi.

6 §. *Valtion liikuntaneuvosto.* Pykälän 1 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelimenä olisi valtion liikuntaneuvosto, jonka valtioneuvosto asettaa eduskunnan toimikaudeksi. Momentti vastaa nykyisen lain 4 §:n 1 momentin ensimmäistä virkettä.

Pykälän 2 momentin mukaan valtion liikuntaneuvoston tehtävänä olisi liikunnan kannalta laajakantoisten ja periaatteellisesti tärkeiden asioiden käsittely sekä koko valtionhallinnon toimenpiteiden arviointi liikunnan alalla. Neuvosto voisi käsitellä liikuntaan liittyviä laajakantoisia ja tärkeitä asioita myös muilta kuin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta ja arvioida muilla hallinnonaloilla tehtyjä toimenpiteitä. Valtion lii-

kuntaneuvosto arvioisi valtion toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella säännöllisesti, kuten on nykyisin tehnyt vuodesta 2007 alkaen. Voimassa olevan liikuntalain mukaisesti valtion liikuntaneuvosto voisi edelleen tehdä aloitteita ja esityksiä liikunnan kehittämiseksi sekä antaa lausuntoja toimialansa liikuntamäärärahojen käytöstä. Neuvostolla olisi jaostoja asioiden valmistelua varten. Jaostojen nimitystä ei säädettäisi enää. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on joustavoittaa neuvoston ja sen jaostojen toimintaa vastamaan liikunnan alalla tapahtuvia muutoksia.

Päätös tarpeellisista jaostoista voitaisiin tehdä eduskunnan toimikaudeksi neuvoston nimittämisen jälkeen.

Pykälän 3 momentin mukaan valtion liikuntaneuvoston tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Momentti vastaa pääosin nykyisen lain 4 §:n 2 momentin viimeistä virkettä.

7 §. *Alueellinen liikuntaneuvosto.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin aluehallintoon muodostettavasta alueellisesta liikuntaneuvostosta, jonka asettaisi maakunnan liitto. Voimassa olevasta laista poiketen aluehallinnon asiantuntijaelimenä toimivasta alueellisesta liikuntaneuvostosta säädettäisiin omassa pykälässään. Maakunnan liiton tehtävistä säädetään alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain (7/2014) 17 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan alueellisen liikuntaneuvoston tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

2 luku Valtionrahoitus

8 §. *Valtionosuus kunnan liikuntatoimintaan.* Pykälä vastaa nykyistä säännöstä kuitenkin niin, että voimassa olevasta laista poiketen kunnan liikuntatoimi muutettaisiin muotoon kunnan liikuntatoiminta. Liikuntatoiminta kuvaa paremmin nykyisiä kunnan liikunnan tehtäviä osana laajempaa hyvinvointipalvelujen kokonaisuutta. Pykälässä säädettäisiin, että kunnan liikuntatoiminnan käyttökustannuksiin myönnettävästä valtionosuudesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa

(1705/2009). Valtionosuus tulee käyttää 5 §:n mukaiseen toimintaan, kuten nykyisessäkin laissa.

9 §. *Rahoitus liikunnan aluehallinnon toimintaan.* Pykälä vastaa nykyistä 6 §:n 1 momenttia. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi voimassa olevaan liikuntalakiin verrattuna niin, että alueellisen liikuntatoimen sijasta käytettäisiin termiä liikunnan aluehallinnon toiminta. Pykälässä säädettäisiin, että opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa aluehallintoviraston käyttöön vuosittain liikunnan aluehallinnon toimialalle määrärahat, joiden käytöstä sovitaan aluehallintoviraston kanssa. Ministeriö voisi osoittaa aluehallintovirastolle myös muita määrärahoja edelleen avustuksina myönnettäviksi.

Voimassa olevan lain 6 §:n 2 momentti ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana.

10 §. *Liikuntaa edistävän järjestön valtionapukelpoisuus.* Pykälässä säädettäisiin liikuntaa edistävien järjestöjen valtionapukelpoisuudesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että liikuntaa edistävän järjestön valtionavustuksen saamisen edellytyksenä on, että opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy järjestön valtionavustuskelpoiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että valtionapukelpoiseksi voidaan hyväksyä sellainen rekisteröity yhdistys, jonka tarkoituksena on liikunnan edistäminen ja joka toimii ehdotetussa 2 §:ssä säädetyin tavoittein mukaisesti.

Voimassa olevan lain mukaisista avustamisen edellytyksistä ehdotetaan poistettavaksi toiminnan valtakunnallinen tai alueellinen kattavuus. Tämä mahdollistaisi nykyistä säännöstä paremmin uusien lajien ja uudenlaisen toiminnan valtionavustamisen. Liikunnan edistäminen tulee ilmetä valtionavustusta hakevan järjestön sääntöjen tarkoituksipykälästä tai tehtävistä.

Valtionapukelpoisuutta harkittaessa otettaisiin huomioon järjestön toiminnan laatu, laajuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Liikuntalain nojalla annettavassa asetuksessa on tarkoitus säätää järjestöjen avustusten myöntämisperusteista nykyistä kattavammin.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että lajiliitoista voidaan hyväksyä vain yksi valtakunnallinen liitto kustakin lajista. Lajiliitolla tässä tarkoitetaan valtakunnallista urheilujärjestöä, joka toimii yhden tai useamman lajin liikunta- ja urheilutoiminnan edistämiseksi. Hyväksymisen edellytyksenä olisi edellä 2 momentissa lueteltujen edellytysten lisäksi, että lajilla on kansainvälinen organisaatio tai kilpailujärjestelmä taikka laji on kansallisesti merkittävä. Tarkoituksena on selkeyttää valtionavustusten myöntämistä. Valtionapukelpoisiksi hyväksytyt samaan lajiin kuuluvia järjestöjä on nykyisin esimerkiksi kamppailulajeissa useita. Kansallisesti merkittävänä lajina voidaan pitää muun muassa pesäpalloa.

Pykälän 4 momentin mukaan ehdotetaan säädettäväksi, että ministeriö voi peruuttaa järjestön valtionapukelpoisuuden, jos sen toiminta ei yhtäjaksoisesti kahtena vuonna täytä laissa tai sen nojalla säädettyjä valtionavustuksen saamisen edellytyksiä. Voimassa olevassa laissa ei ole säännöksiä valtionapukelpoisuuden peruuttamiselle. Avustettavien liikuntaa edistävien järjestöjen toiminta on muuttunut viime vuosina. Joidenkin järjestöjen avustamisen tarvetta toiminnan muuttumisen johdosta on syytä arvioida uudelleen.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan, että tarkempia säännöksiä uusien avustettavien järjestöjen hyväksymisen edellytyksistä ja hyväksymisessä noudatettavasta menettelystä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

11 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin liikuntaa edistävien järjestöjen valtionapukelpoisuudesta tekemän päätöksen muutoksenhausta.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että edellä 10 §:ssä tarkoitettuun ministeriön päätökseen, joka koskee valtionapukelpoisuutta, saisi hakea ministeriöltä oikaisua siten kuin hallintolaisissa (434/2003) säädetään.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saisi valittamalla hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

12 §. Valtionavustuksen myöntäminen liikuntaa edistävälle järjestölle. Pykälässä säädettäisiin liikuntaa edistävien järjestöjen val-

tionavustusten myöntämisestä. Pykälä vastaa osaksi voimassa lain 7 §:ää.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että valtion talousarvioon otettaisiin vuosittain määräraha liikuntaa edistävien järjestöjen toiminnan avustamiseen. Pykälä vastaa voimassa olevan lain 7 §:n 1 momentin ensimmäistä virkettä niin, että valtakunnalliset ja alueelliset liikuntajärjestöt on muutettu liikuntaa edistäviksi järjestöiksi.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että uudelle liikuntaa edistävälle järjestölle ei myönnettäisi valtioavustusta ilman erityistä syytä ennen kuin se on toiminut rekisteröitynä yhdistyksenä yhtäjaksoisesti vähintään kahden vuoden ajan. Erityisenä synnä voidaan pitää muun muassa järjestöjen yhdistymisiä tai muita vastaavia poikkeuksellisia tilanteita, jolloin valtionavustuksen myöntämistä aikaisemmin voidaan pitää perustelluna.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin valtionavustuksen määrän harkintaperusteista. Valtionavustuksen määrän harkintaperusteita ehdotetaan uudistettavaksi ja selkeytettäväksi.

Momentin mukaan valtionavustuksen määrää harkittaessa otettaisiin huomioon:

- liikuntaa edistävän järjestön toiminnan laatu ja laajuus
- järjestön toiminnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus
- miten järjestö toteuttaa ehdotetun lain tavoitteita sekä liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita, miten järjestö noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä ja
- miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Uusia valtionavustuksen määrän harkintaperusteita olisivat Suomea sitovien kansainvälisten säännösten noudattaminen sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen. Asioita on käsitelty edellä 2 §:n yhteydessä.

Avustuksen perusteena olevina toimintamenoina ei pidettäisi liiketoiminnasta aiheutuvia menoja.

Pykälän 4 momentin mukaan tarkempia säännöksiä tässä pykälässä tarkoitetuista valtionavustusten myöntämisen edellytyksistä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella

13 §. Liikuntapaikkojen valtionavustukset. Pykälän 1 momentin ensimmäisessä virk-

keessä säädettäisiin, että valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha avustusten myöntämiseksi liikuntapaikkojen ja niihin liittyvien vapaa-aikatilojen perustamishankkeisiin. Virke vastaa nykyisen lain 8 §:n ensimmäistä virkettä. Määrärahasta myönnettäisiin avustuksia myös valtakunnallisesti merkittäviin liikuntapaikkahankkeisiin urheilun kansainvälisten ja kansallisten arvotapahutumien järjestämiseksi sekä huippu- ja kilpaurheilun harjoittelu- ja valmennusolosuhteiden rakentamiseksi kuten nykyisin.

Momentin toisen virkkeen mukaan liikuntapaikkojen valtionavustuksia myönnettäisiin laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamiseen, hankkimiseen, perusparannukseen ja näihin liittyvään varustamiseen. Säännökseen on muutettu liikuntapaikkojen peruskorjaaminen perusparantamiseksi. Tällä muutoksella pyritään vaikuttamaan liikuntapaikkojen liikunnallisen kapasiteetin lisäämiseen pelkän teknisen peruskorjauksen sijaan. Liikuntapaikan perusparannusta voitaisiin myös arvottaa sen toiminnallisuuden, esteettömyyden, turvallisuuden, energiankäytön parantamisen ja muun kestäväen kehityksen näkökulmasta.

Laajoja käyttäjäryhmiä palvelevilla liikuntapaikoilla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä sellaisia liikuntapaikkoja, joilla on lukumääräisesti paljon käyttäjiä tai käyntikertoja ja joissa liikuntapaikan liikunnalliset palvelut ovat monipuolisia ja liikuntapaikka soveltuu mahdollisimman monen liikuntamuodon käyttöön sekä sen päivä- ja iltakäyttö on runsasta ja käyttö jakaantuu tasaisesti aukioloaikojen suhteen. Lisäksi erilaisilla liikuntaryhmillä tulisi olla mahdollisuus käyttää liikuntapaikkaa ja sen oheistiloja, liikuntapaikan tulisi soveltua ohjatun liikunnan lisäksi myös omaehtoiseen käyttöön ja liikuntapaikkaa käyttävien osuus koko liikuntapaikan palvelualueen väestöstä tulisi olla merkittävä.

Lisäksi avustusta voitaisiin myöntää erityisesti syystä muuhun liikuntapaikkarakentamiseen. Tarkoituksena on mahdollistaa avustuksen myöntäminen harkinnan mukaan myös niin sanottujen pienten ja uusien lajien liikuntapaikkojen rakentamiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi yhden lajin käyttöön tarkoitettut hallit, kuten keila-, tennis- ja salibandyhallit, sekä muunneltavissa olevat usean lajin

käyttöön tarkoitettut hallit. Tämän momentin perusteella voitaisiin myös tukea olemassa olevan liikuntapaikan peruskorjausta silloin, kun se on tarkoituksenmukaista nykyisen liikuntapaikkaverkoston turvaamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan avustusta voitaisiin myöntää kunnalle tai kuntayhtymälle taikka niiden määräämisvallassa olevalle yhteisölle. Kunta olisi julkisen hallinnon tehtävämäärittelyn mukaan edelleen ensisijainen avustuksen saaja. Avustusta voitaisiin harkinnan mukaan myöntää myös muille yhteisöille. Tällöin avustusta harkittaessa voitaisiin huomioida kunnan osallistuminen hankkeeseen esimerkiksi niin, että kunta on osakkaana yhteisössä, tekee pitkäaikaisen vuorosopimuksen, luovuttaa tai vuokraa hankkeelle tontin tai osallistuu hankkeeseen liittyvän muun kunnallistekniikan rakentamiseen. Arvioinnissa voitaisiin huomioida myös, miten hanke täydentää muuta liikuntapaikkojen palvelutarjontaa kunnassa.

Pykälän 3 momentin mukaan liikuntapaikkojen valtionavustuksista säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa. Voimassa olevassa laissa säädetyistä ministeriön lausunnonpyyntövelvollisuudesta liikuntapaikkarakentamisen avustuksia myönnettäessä säädettäisiin lain nojalla annettavassa asetuksessa.

14 §. *Valtionavustukset muihin liikuntaa edistäviin tarkoituksiin.* Pykälä vastaa pääosin voimassa olevan lain 9 §:ää. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämishankkeet, jotka muodostavat varsinaisesta liikuntapaikkarakentamisesta erillisen valtionavustuskohteen.

Liikuntapaikkarakentaminen on erikoisrakentamista ja yleensä tilaajalle myös kertarakentamista. Erilaisia liikuntapaikkatyyppejä on nykyisin runsaat 70, joissa kaikissa on omat suunnittelun ja rakentamisen erityiskysymyksensä sekä rakennusteknisesti että toiminnallisesti. Erityisen vaativia rakentamisen ja peruskorjaamisen kohteita ovat uima- ja jäähallit, joissa varsinkin kohteiden sisäilmasto-olosuhteet, seinä- ja kattorakenteet sekä veden ja jään käsittelyjärjestelmät edellyttävät erikoisosaamista. Myös kaikkien sisäliikunta- ja palloiluhallien runsas ja moni-

muotoinen käyttö edellyttää teknisen suunnittelun erityisosaamista.

Liikuntapaikkarakentamista varten tarvitaan erityisesti suunnittelun sekä myös rakentamisen ja ylläpidon oppaita ja ohjeita, jotka on pienen volyymin vuoksi tehty opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksilla.

Liikunnan ajankohtaiset yhteistyö- ja kehittämishankkeet kattavat edelleen muun ohella urheilu- ja liikuntaseurojen perustoiminnan kehittämiseen tarkoitettujen seuratuena. Seuratuena avulla voidaan vahvistaa seuratoiminnan laatua, kehittää ja uudistaa perustoimintaa, sekä mahdollistaa liikunnan harrastaminen taloudellisesti erityisesti lapsille ja nuorille. Muita avustettavia hankkeita ovat olleet muun muassa lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeet, aikuisten terveyttä edistävän liikunnan hankkeet ja kehittämisavustus kunnille maahanmuuttajien kotouttamiseen liikunnan avulla.

15 §. Valtionapuviranomainen. Pykälässä säädettäisiin ehdotetun lain mukaisesta valtionapuviranomaisesta. Valtionapuviranomainen 8—14 §:ssä tarkoitettujen avustusten osalta olisi opetus- ja kulttuuriministeriö. Aluehallintovirasto toimisi kuitenkin nykyistä lakia vastaavasti valtionapuviranomaisena muissa kuin kustannuksiltaan merkittävässä perustamishankkeissa sekä 9 §:ssä tarkoitettujen virastojen käyttöön osoitettujen määrärahojen myöntämisessä.

Ehdotuksen mukaan ministeriön ja aluehallintoviraston välisestä toimivallanjaosta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

3 luku Erinäiset säännökset

16 §. Valtionosuuksien ja -avustusten rahoitus. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että laissa tarkoitettut valtionosuudet ja -avustukset suoritetaan ensisijaisesti veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista. Säännös vastaa voimassa olevan lain 11 §:ää.

17 §. Viittaussäännös. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevan lain 12 §:n mukaisesti, että liikuntaa edistävien järjestöjen valtionavustuksiin sekä muihin liikuntaa edistäviin tarkoituksiin myönnettäviin valtionavustuksiin sovelletaan muutoin, mitä valtionavustuslaissa säädetään.

4 luku Voimaantulo

18 §. Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015. Lailla kumotaan voimassa oleva liikuntalaki (1054/1998).

19 §. Siirtymäsäännökset. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siirtymäsäännöksistä. Pykälän 1 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö arvioisi tällä lailla kumotun liikuntalain nojalla avustusta saaneiden järjestöjen valtionapukelpoisuuden ilman erillistä hakemusta ennen vuoden 2015 hakukierroksen avaamista. Valtionapukelpoisuuden arvioinnista ja sitä koskevasta menettelystä voidaan tarkemmin säätää valtioneuvoston asetuksella. Ministeriön tarkoituksena on pyytää järjestöiltä tarvittaessa lisäselvitystä.

Pykälän 2 momentin mukaan tämän lain voimaan tullessa nimitettynä oleva valtion liikuntaneuvosto jatkaisi toimintaansa toimikautensa loppuun saakka. Neuvosto säilyttäisi jaostorakenteensa nykyisessä muodossaan toimikautensa ajan.

Pykälän 3 momentin mukaan tämän lain voimaan tullessa nimitettyinä olevien alueellisten liikuntaneuvostojen toimikaudet päättyisivät vuoden 2015 lopussa. Säännöksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa eripituisiksi toimikausiksi nimitettyjen liikuntaneuvostojen toimikaudet. Jos toimikausi päättyisi aikaisemmin, se jatkuu suoraan lain perusteella vuoden 2015 loppuun.

2 Tarkemmat säännökset

Liikuntalain nojalla annettaisiin valtioneuvoston asetus liikunnan edistämisestä. Asetuksessa säädettäisiin tarkemmin valtion liikuntaneuvostosta, liikunnan aluehallinnosta, liikuntaa edistävästä järjestöistä ja toimivaltaista liikuntapaikkojen perustamishankkeista.

Valtion liikuntaneuvostosta asetuksella säädettäisiin neuvoston ja sen jaostojen asettamisesta, kokoonpanosta ja toimikaudesta, neuvoston tehtävistä, neuvoston päätösvaltaisuudesta, neuvoston sihteeristöstä sekä neuvoston jäsenille, sihtereille ja asiantuntijoille maksettavista palkkioista.

Liikunnan aluehallinnosta asetuksella säädetäisiin aluehallinnon tehtävistä sekä alueellisten liikuntaneuvostojen asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä.

Liikuntaa edistävästä järjestöistä säädetäisiin asetuksella valtionapukelpoiseksi hyväksymisen edellytyksistä ja hyväksymisessä noudatettavasta menettelystä ja järjestöjen valtionavustusten myöntämisen edellytyksistä.

Lisäksi asetuksella säädetäisiin, milloin ministeriö ja milloin aluehallintovirasto on toimivaltainen liikuntapaikkojen perustamishankkeissa.

Valtioneuvoston asetuksella säädetäisiin myös valtionapukelpoisuuden jatkumisesta lain voimaantulovaiheessa.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

Liikuntalakiehdotuksen siirtymäsäännöksessä säädetäisiin, että lain voimaan tullessa opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi voimassa olevan liikuntalain nojalla avustusta saaneiden järjestöjen valtionapukelpoisuuden ilman erillistä hakemusta. Valtionapukelpoisuuden jatkamisesta ja sitä koskevasta menettelystä voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Lisäksi siirtymäsäännöksessä säädetäisiin, että valtion liikuntaneuvosto jatkaisi toimintaansa ehdotetun lain voimaan tullessa nykyisen toimikautensa loppuun ja että alueellisten liikuntaneuvostojen nykyiset toimikaudet päättyisivät vuoden 2015 lopussa. Jos toimikausi päättyisi ennen tätä ajankohtaa, jatkuisi se kuitenkin vuoden 2015 loppuun saakka.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Liikuntalaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään liikunnan ja huippu-urheilun edistämisestä sekä valtionhallinnon ja kunnan vastuusta ja yhteistyöstä, valtion hallintoelimistä ja valtionrahoituksesta liikunnan toimialalla.

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, noudatetaan Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita.

2 §

Lain tavoite

Tämän lain tavoitteena on edistää:

- 1) eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikua ja harrastaa liikuntaa;
- 2) väestön hyvinvointia ja terveyttä;
- 3) fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista;
- 4) lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä;
- 5) liikunnan kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoimintaa;
- 6) huippu-urheilua;
- 7) liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita; sekä
- 8) eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *liikunnalla* kaikkea omatoimista ja järjestettyä liikunta- ja urheilutoimintaa paitsi huippu-urheilua;

2) *huippu-urheilulla* kansallisesti merkittävää sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävää tavoitteellista urheilutoimintaa sekä

3) *terveyttä ja hyvinvointia edistävällä liikunnalla* elämänkulun eri vaiheissa tapahtuvaa kaikkea fyysistä aktiivisuutta, jonka tavoitteena on terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen.

4 §

Valtion vastuu

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa.

Liikunnan aluehallinnon tehtävistä vastavat aluehallintovirastot. Tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Valtion tulee tehtävää hoitaessaan olla tarpeen mukaan yhteistyössä kuntien, kansalaisjärjestöjen ja muiden liikunta-alan toimijoiden kanssa.

5 §

Kunnan vastuu

Yleisten edellytysten luominen liikunnalle paikallistasolla on kuntien tehtävä. Kunnan tulee luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle:

1) järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen;

2) tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoimintaa; sekä

3) rakentamalla ja ylläpitämällä liikunta-paikkoja.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien toteuttamisen kunnassa tulee tapahtua eri

toimialojen yhteistyönä sekä kehittämällä paikallista, kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä sekä huolehtimalla tarvittaessa muista paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivista toimintamuodoista.

Kunnan tulee kuulla asukkaitaan liikuntaa koskevilla keskeisissä päätöksissä osana kuntalain (365/1995) 27 §:ssä säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Kunnan tulee arvioida asukkaittensa liikuntaaktiivisuutta osana terveydenhuoltolain (1326/2010) 12 §:ssä tarkoitettua terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä.

Kunnan hoitaessa 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä kunta ei toimi kilpailutilanteessa markkinoilla, ellei niitä toteuteta liiketoiminnallisin tavoittein ja perustein.

6 §

Valtion liikuntaneuvosto

Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijajäsenenä on valtion liikuntaneuvosto, jonka valtioneuvosto asettaa eduskunnan toimikaudeksi.

Neuvoston tehtävänä on käsitellä liikunnan kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja erityisesti arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella, tehdä aloitteita ja esityksiä liikunnan kehittämiseksi sekä antaa lausuntoja toimialansa liikuntamäärärahojen käytöstä. Neuvostolla on jaostoja asioiden valmistelua varten.

Valtion liikuntaneuvoston tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

7 §

Alueellinen liikuntaneuvosto

Aluehallintovirastossa on asiantuntijajäsenenä alueellinen liikuntaneuvosto, jonka maakunnan liitto asettaa.

Alueellisen liikuntaneuvoston tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

2 luku

Valtionrahoitus

8 §

Valtionosuus kunnan liikuntatoimintaan

Kunnalle liikuntatoiminnan käyttökustannuksiin myönnettävästä valtionosuudesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009). Valtionosuus tulee käyttää 5 §:n mukaiseen toimintaan.

9 §

Rahoitus liikunnan aluehallinnon toimintaan

Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa aluehallintoviraston käyttöön vuosittain liikunnan aluehallinnon toimintaan määrärahat, joiden käytöstä sovitaan aluehallintoviraston kanssa. Ministeriö voi osoittaa aluehallintovirastolle myös muita määrärahoja edelleen avustuksina myönnettäviksi.

10 §

Liikuntaa edistävän järjestön valtionapukelpoisuus

Liikuntaa edistävän järjestön valtionavustuksen saamisen edellytyksenä on, että opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy järjestön valtionapukelpoiseksi.

Valtionapukelpoiseksi järjestöksi voidaan hyväksyä sellainen rekisteröity yhdistys, jonka tarkoituksena on liikunnan edistäminen ja joka toimii 2 §:ssä säädetyn tavoitteen mukaisesti. Valtionapukelpoisuutta harkittaessa otetaan huomioon järjestön toiminnan laatu, laajuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus sekä se, miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Lajiliitoista avustettaviksi voidaan hyväksyä vain yksi valtakunnallinen liitto kustakin lajista. Hyväksymisen edellytyksenä on, että lajiliitolla on kansainvälinen organisaatio tai kilpailujärjestelmä taikka että laji on kansallisesti merkittävä. Lajiliiton valtionapukelpoisuutta harkittaessa otetaan huomioon lii-

ton toiminnan laatu, laajuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus sekä se, miten liitto edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä noudattaa liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita ja Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi peruuttaa järjestön valtionapukelpoisuuden, jos sen toiminta ei yhtäjaksoisesti kahtena vuonna täytä tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä valtionavustuksen saamisen edellytyksiä.

Tarkempia säännöksiä tässä pykälässä tarkoitetuista uusien avustettavien järjestöjen hyväksymisen edellytyksistä ja hyväksymisessä noudatettavasta menettelystä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

11 §

Muutoksenhaku

Edellä 10 §:ssä tarkoitettuun opetus- ja kulttuuriministeriön päätökseen saa hakea ministeriöltä oikaisua siten kuin hallintolaisissa (434/2003) säädetään.

Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa valittamalla hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

12 §

Valtionavustuksen myöntäminen liikuntaa edistävälle järjestölle

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha liikuntaa edistävien järjestöjen toiminnan avustamiseen.

Uudelle järjestölle ei myönnetä valtionavustusta ilman erityistä syytä ennen kuin se on toiminut rekisteröitynä yhdistyksenä vähintään kahden vuoden ajan.

Valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon liikuntaa edistävän järjestön toiminnan laatu, laajuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus sekä se, miten järjestö toteuttaa tämän lain tavoitteita sekä liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita, miten järjestö noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä ja miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Avustuksen perusteena olevina toimintamenoina ei pidetä liiketoiminnasta aiheutuvia menoja.

Tarkempia säännöksiä tässä pykälässä tarkoitetuista valtionavustusten myöntämisen edellytyksistä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

13 §

Liikuntapaikkojen valtionavustukset

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha avustusten myöntämiseksi liikuntapaikkojen ja niihin liittyvien vapaa-aikatoimien perustamishankkeisiin. Liikuntapaikkojen valtionavustuksia myönnetään laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamiseen, hankkimiseen, perusparannukseen ja näihin liittyvään varustamiseen. Lisäksi avustusta voidaan myöntää erityisestä syystä muuhun liikuntapaikkarakentamiseen.

Avustusta myönnetään kunnalle tai kuntayhtymälle taikka niiden määräämisvallassa olevalle yhteisölle. Avustusta voidaan myöntää myös muille yhteisöille, jos avustaminen on tarpeen tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista valtionavustuksista säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa.

14 §

Valtionavustukset muihin liikuntaa edistäviin tarkoituksiin

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha, josta voidaan myöntää avustuksia ja apurahoja liikuntatieteelliseen tutkimus- ja kehitystyöhön, liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämishankkeisiin, liikuntatieteellisten yhteisöjen toimintaan, liikunnan tietohuoltoon, koulutukseen, kansainväliseen yhteistyöhön, huippu-urheilun edistämiseen, liikunnan ajankohtaisiin yhteistyö- ja kehittämishankkeisiin sekä muuhun 2 §:ssä tarkoitettuun toimintaan.

15 §

Valtionapuviranomainen

Valtionapuviranomainen 8—14 §:ssä tarkoitettujen avustusten osalta on opetus- ja kulttuuriministeriö. Aluehallintovirasto toimii valtionapuviranomaisena muissa kuin kustannuksiltaan merkittävässä perustamishankkeissa sekä 9 §:ssä tarkoitettujen virastojen käyttöön osoitettujen määrärahojen myöntämisessä. Toimivallan jaosta valtionapuviranomaisten välillä voidaan tarkemmin säätää valtioneuvoston asetuksella.

3 luku

Erinäiset säännökset

16 §

Valtionosuuksien ja -avustusten rahoitus

Tässä laissa tarkoitettut valtionosuudet ja -avustukset suoritetaan ensisijaisesti veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista.

17 §

Viittaussäännös

Sen lisäksi, mitä 12 ja 14 §:ssä säädetään, valtionavustuksista säädetään valtionavustuslaissa (688/2001).

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2014

Pääministerin sijainen, valtiovarainministeri

ANTTI RINNE

4 luku

Voimaantulo

18 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

Tällä lailla kumotaan liikuntalaki
(1054/1998).

19 §

Siirtymäsäännökset

Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi tällä lailla kumotun liikuntalain nojalla avustusta saaneiden järjestöjen valtionapukelpoisuuden ilman erillistä hakemusta. Valtionapukelpoisuuden arvioinnista ja sitä koskevasta menettelystä voidaan tarkemmin säätää valtioneuvoston asetuksella.

Tämän lain voimaan tullessa nimitettynä oleva valtion liikuntaneuvosto jatkaa toimintaansa toimikautensa loppuun.

Tämän lain voimaan tullessa nimitettyinä olevien alueellisten liikuntaneuvostojen toimikaudet päättyvät vuoden 2015 lopussa. Jos toimikausi päättyisi ennen tätä ajankohtaa, jatkuu se kuitenkin vuoden 2015 loppuun.

Puolustusministeri *Carl Haglund*